

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Problematika ukládání opatření delikventní mládeži

Bakalářská práce

Autor: Michaela Pokorná
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Lucie Špráchalová

Zadání bakalářské práce

Autor: Michaela Pokorná

Studium: P16P0720

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Problematika ukládání opatření delikventní mládeži**
Název bakalářské práce AJ: The Issue of Measures Imposed on Delinquent Youth

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá problematikou ukládání výchovných, ochranných a trestních opatření delikventní mládeži. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení základních pojmů, představení Probační a mediační služby a jejich agend a opatření, která lze mládeži uložit. V empirické části je zmapována situace ukládání opatření mládeži v konkrétním okrese.

KRULICHOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Delikvence mládeže: trendy a souvislosti. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788073678258. ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Lucie Špráchalová

Datum zadání závěrečné práce: 22.1.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Stanislavy Hoferkové, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Michaela Pokorná

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Stanislavě Hoferkové, Ph.D. za odborné vedení, a také velmi cenné rady a čas, který mi věnovala. Dále vedoucí střediska PMS Žďár nad Sázavou za umožnění výzkumného šetření. A v neposlední řadě také své rodině a především svému příteli, který mi byl po celou dobu velkou oporou.

Anotace

POKORNÁ, Michaela. *Problematika ukládání opatření delikventní mládeži*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 50 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá problematikou ukládání opatření delikventní mládeži. V teoretické části jsou vysvětleny důležité pojmy, charakteristika kriminality mládeže, restorativní justice a trestní řízení ve věcech mládeže. Nejobsáhlejší kapitolou je kapitola věnující se opatření, která mohou být mládeži uložena. Pro práci byla klíčová především opatření ukládaná mladistvým, proto je zaměřena především na ně. Protože je Probační a mediační služba důležitou součástí u plnění většiny opatření, čtvrtá kapitola je věnována právě jí. Cíl výzkumného šetření se zaměřuje na přiblížení klientů a zmapování uložených opatření na konkrétním středisku Probační a mediační služby ve Žďáru nad Sázavou. Pro výzkumné šetření byly zvoleny tři výzkumné otázky, které zjišťují, zda se mezi klienty vyskytují spíše děti nebo mladiství, dívky či chlapci nebo zda se jedná o recidivisty. Dále jakého protiprávního jednání se mladiství dopouštějí a jaká jsou jim za to ukládána opatření. Všechny výzkumné otázky jsou zodpovězeny v závěru empirické části práce.

Klíčová slova: mládež, delikvence, probační a mediační služba, opatření

Annotation

POKORNÁ, Michaela. *The Issue of Measures Imposed on Delinquent Youth*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 50 pp. Bachelor's Thesis.

The bachelor thesis deals with the issue of imposing measures on delinquent youth. The theoretical part explains important concepts, characteristics of juvenile delinquency, restorative justice and criminal proceedings in youth matters. The most extensive is the chapter on measures that can be imposed on youth. Especially the measures imposed on juveniles were crucial for the work, and therefore it is primarily aimed at them. Since the Probation and Mediation Service is important for majority of the measures, the fourth chapter is devoted to it. The aim of the research focuses on the approach of clients and mapping of imposed measures at a particular Probation and Mediation service in Žďár nad Sázavou. Three research questions have been chosen for the research to determine whether there are children or juveniles, girls or boys among the clients or whether they are recidivists. In addition, the offenses committed by juveniles and measures imposed on them. All research questions are answered at the end of the empirical part of the thesis.

Keywords: youth, delinquency, Probation and Mediation service, measures

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:.....

Podpis studenta:

Obsah

Úvod.....	9
1 Delikvence mládeže a s ní související pojmy.....	11
2 Trestní řízení ve věcech mládeže.....	14
2.1 Restorativní justice.....	14
2.2 Trestní řízení ve věcech mládeže.....	15
3 Opatření ukládaná mládeži.....	17
3.1 Opatření ukládaná mladistvým.....	17
3.2 Opatření ukládaná osobám mladším patnácti let.....	24
4 Probační a mediační služba.....	26
5 Výzkumné šetření se zaměřením na zmapování klientů a uložených opatření na konkrétním středisku PMS.....	30
5.1 Zvolené metody sběru dat.....	31
5.1.1 Prezentace kazuistik.....	32
5.2 Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	38
5.3 Závěry a diskuze výzkumného šetření.....	44
Závěr.....	46
Seznam použitých zdrojů.....	48
Přílohy.....	51

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem zvolila téma Problematika ukládání opatření delikventní mládeži. Přála jsem si, aby zvolené téma bylo propojeno trestním právem, Probační a mediační službou a v neposlední řadě také mládeží, což se mi splnilo. Vzhledem k tomu, že je pro mne Probační a mediační služba velmi lákavou možností z hlediska budoucího povolání, chtěla jsem poznat tuto službu ještě více, a to se mi podařilo. Cílem bakalářské práce je seznámení s možnými variantami uložených opatření mládeži, která se dopustila protiprávního jednání.

V teoretické části se nejdříve budu věnovat popisu a vysvětlení základních pojmů, jako je trestný čin, provinění, čin jinak trestný, delikvence, kriminalita apod. a to hlavně z hlediska trestněprávního, které je pro mou práci podstatným. S mým tématem samozřejmě úzce souvisí i restorativní justice, proto se budu krátce věnovat i jí, kdy se pokusím vysvětlit její základní principy, na kterých stojí i již zmiňovaná Probační a mediační služba. Základním tématem pro mne budou opatření ukládaná mládeži, a to zejména mladistvým. Opatřením se bude věnovat celá třetí kapitola, kde představím všechny možné varianty volených opatření, které Zákon o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje mládeži uložit. Zmíněný zákon je pro mne primárním pramenem, bez kterého by se psaní této práce neobešlo. Již výše jsem uvedla, že se budu věnovat v teoretické části opatřením uloženým zejména mladistvým, které jsem popsala více do hloubky. Je to proto, že i výzkumná část je orientována tímto směrem, protože je pro mne oblast mladistvých více zajímavou a lákavou z hlediska jak výzkumného šetření, tak také zpracované teorie. Představím také Probační a mediační službu, která hraje při mnoha uložených opatření důležitou roli. Budu se věnovat jejímu vzniku, vysvětlení základních pojmů jako mediace a probace, dále popíši hlavní cíle činnosti a také fungování služby přímo na středisku ve Žďáru nad Sázavou. Středisko je mi velmi blízké, protože jsem tam rok působila jako administrativní asistentka, a bylo i místem, které jsem si vybrala ke splnění praxe ve třetím ročníku. Proto jsem byla moc ráda, že mi bylo výzkumné šetření umožněno právě tady.

Kriminalita je dle mého názoru stále velmi aktuálním a diskutovaným tématem. Setkáváme se s tímto pojmem denně. Ať už ve zprávách, v novinách, na internetu nebo kdekoliv jinde. Mnoho z nás jistě zaregistrovalo, že se mluví o celkovém klesání kriminality, proto mě bude zajímat, zda je tomu tak i v okrese Žďáru nad Sázavou,

na který budu empirickou část práce směřovat. Zaměřím se na přiblížení klientů na úseku mládeže, například zda se jsou mezi klienty spíše děti nebo mladiství, dívky či chlapci, nebo zda se i v řadách mládeže objevují recidivisté. Dále jakého protiprávního jednání se dopouštějí, o jakou kriminalitu se jedná na úseku mládeže, a jaká jsou jim za to ukládána opatření, díky kterým se mohou stát klienty střediska Probační a mediační služby ve Žďáru nad Sázavou.

1 Delikvence mládeže a s ní související pojmy

Pojmy jako delikvence a kriminalita mládeže spolu úzce souvisejí, proto je třeba si je vysvětlit. Tomu se bude věnovat právě úvodní kapitola. Nejprve je ale důležité přiblížit si pár základních právních pojmů, které je třeba od sebe umět rozlišovat a znát jejich hlavní definici. Nejlépe právní pojmy definuje Trestní zákoník (dále také TZ), a Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále také ZSVM).

Základní právní pojmy

Trestný čin- Trestní zákoník v paragrafu 13 odstavci 1 a 2 trestný čin definuje takto: „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný, a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“ (Zákon č. 40/2009 Sb.)

Provinění- v paragrafu 6 ZSVM je stanoveno, že o provinění se jedná v případě, že trestný čin spáchá mladistvý (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Čin jinak trestný- jedná se o pojem, který se užívá při spáchání trestného činu dítětem, které není trestně odpovědné (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Mládež- jde o pojem, který jde vysvětlit z více pohledů, pro moji práci je ale důležité právní definice, té se věnuje paragraf 2 ZSVM, který říká, že mládeží se myslí dítě a mladistvý. Dítětem je osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila 15. rok věku. Mladistvým je osoba, která v době spáchání provinění dovršila 15. rok věku, ale nepřekročila 18. rok věku.(Zákon č. 218/2003 Sb.)

Delikvence a kriminalita mládeže

Nejdříve bych ráda vymezila pojem kriminalita. Svatoš, vidí kriminalitu jako sociálně patologický jev, což je bráno z obecného pohledu, dále jako jednání, které je už posuzováno jako trestný čin, tedy porušování zákona, což je legální pojetí. A jako poslední je jednání deviantní, tedy to, které se odchyluje od norem společnosti, v tomto případě se jedná o sociologické pojetí. Kriminalita se dělí na zjevnou, skrytou neboli latentní a skutečnou. Pokud bych se ještě věnovala krátkému a základnímu členění kriminality, tak se jedná o obecnou a hospodářskou. Do obecné například spadá kriminalita násilná, mravnostní, majetková a další. (Svatoš, 2009) Pro moji práci

je důležité pojetí trestněprávní. Matoušek a Matoušková delikvenci popisují takto: „Jedná se o všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků, ve stejném smyslu lze používat i výraz delikventní chování.“ (Matoušek, Matoušková, 2011, str. 311) Kuchta, Válková a kol ve své knize ještě doplňují, že se lze na tento pojem dívat jak v užším, tak širším pojetí. V užším pojetí delikvence se jedná o páčání kriminality dětmi a mladistvými. Širší pojetí pojmu zahrnuje i jednání, které není trestným činem, protože se jedná o nízký stupeň nebezpečnosti pro společnost. (Kuchta, Válková a kol., 2012)

Vágnerová kriminální chování vidí jako porušování právních norem. V tomto případě ale nejde o pouhé přestupky, nýbrž o závažnější činy, které můžeme najít v trestním zákoníku. Dle Vágnerové neexistuje jediná společnost, kde by se nikdo nedopouštěl porušování zákona, a proto předpokládá, že porušování zákona bude objevovat vždy. Trestnou činnost chápe jako: „Projev poruchy sociálněadaptačních schopností a dovedností.“ (Vágnerová, 2004, str. 805)

Znaky delikvence mládeže

U každé věkové skupiny, která spáchá trestný čin, se bude jednat o jiné znaky v páčání. U delikventního chování mládeže je tomu také tak. Novotný, Zapletal a kolektiv uvádí několik základních typických rysů protiprávní činnosti mládeže. Jedním z nich je nedostatečné naplánování a příprava trestné činnosti. To se odráží na místě, kde trestnou činnost spáchali, na použitých nástrojích, na zvoleném čase páčání nebo i nedokonalém skrytí věci získané trestným činem atd. U mladistvých je také časté pochlubení se ostatním, zejména svým vrstevníkům o spáchané trestné činnosti. Často je vedoucím motorem k protiprávnímu jednání jejich soutěživost, pocit nebezpečí, touha zažít dobrodružství a dokázat i ostatním nebo jenom sobě své síly. Dále je také typická neadekvátnost jejich jednání. Tím je myšlené zejména páčání za účelem dosažení svých cílů, a to i cestou protizákonnou. Mladý věk nebo nedostatek životních zkušeností, a jejich jednání často bojují proti světu dospělých, proti nastaveným společenským normám. S tím souvisí další znak, kterým je, že mládež nedokáže uspokojení svých potřeb odložit na pozdější dobu, nebo se jich plně vzdát, ale vyžadují je hned. Mládež často jedná pod vlivem svých emocí. Ne v jedné knize můžeme najít zmínku o tom, že se i u mládeže setkáváme s kriminalitou s použitím brutálního násilí, agresí, a to ať už vůči věci nebo osobě. Objektem zájmu bývá často věc pro ně atraktivní. Často se tedy setkáváme s tím, že pro mládež je typická majetková trestná činnost. Autoři uvádí, že jde často

o mladé toxikomany, kteří se snaží obstarat prostředky na drogu. Další specifickou trestnou činností v tomto věku je vandalismus, tedy ničení cizího majetku. Rys, který nelze opomenout je určitě také páčání pod vlivem návykové látky, nebo v souvislosti s ní. Pro mladé lidi je přirozenou potřebou trávit svůj čas se skupinou svých vrstevníků a s tím souvisí i páčání ve skupině. V posledních letech je pro mládež také typické zahajovat dříve sexuální život a promiskuita, s čímž souvisí sexuální zneužívání. (Novotný, Zapletal a kolektiv, 2004)

Vývoj kriminality u mladistvých v ČR

Dle Diblíkové a kol. v Analýze trendů kriminality v České republice za rok 2017 je kriminalita mládeže stále velmi sledována, a to zejména proto, že vzhledem k věku pachatelů můžeme lépe ovlivňovat další vývoj páčání, zabránit dalšímu páčání nebo ho alespoň zmírnit, zpomalit. Dále je také možné díky získaným poznatkům například předpovídat budoucí vývoj páčání u dospělých pachatelů. Na páčání mohou mít vliv různé formy antisociálního chování, proto je třeba vývoj neustále sledovat, a to i za podmínek, že dojde ke zpomalení nebo usměrnění nárůstů páčání trestné činnosti. (Diblíková a kol., 2018)

Co Diblíková a kol. uvádí, a je určitě důležité zmínit, je to, že celková registrovaná kriminalita mládeže posledních dvacet let stále klesá. Pokud budeme mluvit o konkrétních číslech, tak ještě v roce 2000 se jednalo o 8 905 mladistvých, kteří byli policií stíháni nebo vyšetřováni, zatímco v roce 2015, kdy byl zaznamenán největší pokles, šlo o 2 186 mladistvých pachatelů. Jde tedy o evidentně výrazný pokles. Co se týká dětí, tedy osob do 15 let věku, tak v roce 2000 šlo o 8 899 vyšetřovaných dětí a v roce 2015 se jednalo o 1 226 dětí. Opět tedy můžeme hovořit o velkém poklesu. Je třeba také připomenout, že v roce 2016 došlo ke změně metodiky. Do roku 2016 byl počítán věk pachatelů od narození do doby sdělení obvinění, nyní se ale věk počítá k datu, kdy byla spáchána trestná činnost, proto nemůžeme úplně srovnat rok 2016 a 2017 s předešlými roky. Proto je třeba uvést data i z těchto dvou let. V roce 2016 zhruba 2 458 mladistvých spáchalo 2 585 provinění a v roce 2017 se podobný počet pachatelů dopustil 2 636 provinění. Jde tedy pouze o malý vzestup, jinak ale může říci, že nedošlo k velkým změnám. V roce 2016 šlo o 1 597 dětí, které byly vyšetřovány, a v roce 2017 se jednalo o 1 723 dětí. Dle statistiky tak došlo opět k malému nárůstu, ale opět se nejedná o nijak velký výkyv. Co se týká celkových počtů, tak v roce 2017 bylo dětmi spácháno 1 273 činů jinak trestných a dále 2 636 provinění spáchaných mladistvými. (Diblíková a kol., 2018)

2 Trestní řízení ve věcech mládeže

Ve druhé kapitole se věnuji trestnímu řízení ve věcech mládeže. Jakmile jsem začala vyhledávat jakékoliv informace z této problematiky, našla jsem spojení s restorativní justicí, která samozřejmě k tématu neodmyslitelně patří, proto se bude kapitola věnovat i jí. Také krátké charakteristice alternativních trestů.

2.1 Restorativní justice

Jak uvádí Kuchta, Válková a kol, dle několika viktimologických výzkumů se prokázalo, že oběťm nejde o to, aby se pachatelům pomstili za to, co jim bylo způsobeno. Nejvíce si přáli, aby se co nejdříve, a pokud možno neformální cestou dočkali morální a materiální satisfakce. A právě to vedlo několik odborníků k tomu, aby se situace a přístup změnily. Jejich úsilí vyústilo hnutím, které je známé pod názvem restorativní neboli obnovující justice. Právě ono hnutí bylo velkým přínosem pro spousty obětí. Díky němu vzniklo několik nových přijatých legislativních opatření, ale také se jim dostalo praktické pomoci, při řešení následků vzniklých páchaním trestné činnosti. Celkově vede restorativní justice myšlenka, že spáchaný trestný čin je konflikt mezi společností, pachatelem a obětí. Cílem je obnovit tyto narušené sociální vztahy, prostřednictvím jejich napravením nebo zmírněním vzniklé škody. Čím dál více se ukazuje, že tento přístup, kde pachatel převezme odpovědnost za své činy a podílí se i na napravení vzniklé škody, dále kde je zvýšené postavení oběti a nedochází ke stigmatizaci pachatele, je daleko účinnější z hlediska recidivy. Recidivy hlavně mezi mladými pachateli a delikventní mládeží. (Kuchta, Válková a kol, 2012)

Karabec ve své práci vysvětluje tuto justici obdobně, odkazuje na Probační a mediační službu, která se principem restorativní justice řídí. Restorativní justice se nepovažuje jako konkurence k trestní justici, ale je spíše doplňujícím systémem. (Karabec, 2003)

Principy restorativní justice

Zehr popisuje hlavní principy a hodnoty, na kterých restorativní/obnovující justice stojí. V první řadě se jedná o respekt, který je myšlen samozřejmě vůči oběti, tak také k pachateli. Důležitá je také již výše zmíněná odpovědnost pachatele za způsobenou škodu, pachatel je co nejvíce motivován k tomu, aby ji napravil. Dalším principem je dialog mezi

konfliktními stranami, hlavně mezi pachatelem a obětí. Participací se myslí aktivní podílení všech účastníků, je tam ale důležitá dobrovolnost. Neméně důležitá je vyváženost, která zajistí přijatelné řešení pro všechny zúčastněné strany. V neposlední řadě se jedná o pospolitost a individualitu. (Zehr, 2001, in Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010)

Alternativní tresty

Každý si s pobytem za mřížemi spojí několik různých myšlenek, mně se asi nejdříve vybaví problém přeplněných věznic a také to, že ať je už pobyt ve vězení jakkoliv dlouhý, pro pachatele to musí být zkouška jak z fyzické stránky, tak především z té psychické. Jak je uvedeno na webové stránce Obecné informace na portálu Justice, alternativní tresty můžeme vnímat jako tresty, které nejsou spojeny s již zmíněným pobytem za mřížemi, tedy s tresty s odnětím svobody. Tyto tresty mohou být uloženy pouze pachatelům, kteří se dopustili méně závažných trestných činů. Mezi alternativní tresty patří: trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest, podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem. Před uložením jakéhokoliv alternativního trestu je třeba samozřejmě posoudit povahu konkrétního trestného činu a také poměry pachatele, zda bude schopen alternativní trest splnit a není nutný trest nepodmíněný. (Obecné informace, 2018, online) Také Matoušek a Matoušková ve své knize k tomuto tématu doplňují, že díky alternativním trestům se sníží počet pachatelů ve vězení a umožňují také více individuální přístup k pachateli. (Matoušek, Matoušková, 2011)

2.2 Trestní řízení ve věcech mládeže

Problematika ukládání opatření mládeži je upravována Zákonem č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Jak uvádí Schelleová a kolektiv, první soud pro mládež vznikl v USA v 19. století, konkrétně v roce 1899. Za jeho vznikem stojí především hnutí Za záchranu dítěte, které stálo za tím, aby vznikly zákony ve prospěch delikventní mládeže. Soud se tak zajímal hlavně o potřeby dítěte než o to, zda spáchalo trestnou činnost, a stát tam byl tím, který měl dítěti pomoci zajišťovat vše, co ke svému vývoji potřebuje, pokud toho samotná rodina nebyla schopná. Cílem bylo přistupovat k dítěti co nejvíce individuálně, a podle toho také volit postupy, jak v jeho potrestání pomoci uložených trestních opatření, tak i k jejich uložení. Jednalo se převážně o postupy medicínské nebo psychologické. Téměř ve stejném časovém období

následovala USA řada dalších států, jako Francie, Holandsko nebo právě Československo. V roce 1931 vznikl na území našeho státu soud pro mládež, který upravoval Zákon č. 48 Sb. o trestním soudnictví nad mládeží. Zákon byl ovšem po nějakém čase zrušen a s ním i soudy a různé úřady, které se na mládež specializovaly. Mezitím proběhlo několik pokusů o to, aby se mládež řešila odděleně a práce s ní probíhala úplně jinak než s dospělými. Nakonec až od roku 2004, kdy byl nynější zákon platný, můžeme hovořit o samostatném systému justice nad mládeží. (Schelleová a kolektiv, 2004)

Jak píše Matoušková et al., ve chvíli kdy začal platit zákon o soudnictví ve věcech mládeže, tak několika institucím přinesl nové povinnosti a odpovědnosti. Mezi tyto instituce, tedy ty, které se věnují práci s mládeží, se řadí policie, státní zastupitelství, soud, PMS, a také vězeňské službě. Pro pracovníky těchto institucí to také znamenalo povinnost speciálního vzdělávání. Změna se také vztahovala na novou terminologii. (Matoušková et al., 2015)

Orgány činné v trestním řízení

Paragraf 2 zákona č. 218/2003 Sb. stanovuje tyto orgány činné v trestním řízení: soudy pro mládež, státní zástupci, policejní orgány. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

3 Opatření ukládaná mládeži

Třetí kapitola se věnuje opatřením, která jsou mladistvým a dětem mladším 15 let ukládána. Je jich velká řada, pro moji práci jsou ale nejdůležitější opatření ukládaná mladistvým, především výchovná opatření, proto jsem se věnovala převážně jim, a ty nejdůležitější pro výzkumnou část práce vysvětlila podrobněji.

3.1 Opatření ukládaná mladistvým

Jak jsem už výše zmínila, jedná se opravdu o celkem velký počet opatření, která jsou v ZSVM zakotvena a následně vysvětlena. V ZSVM jsou samozřejmě stanovené základní podmínky pro jejich uložení, proto jsem se je snažila shrnout v následujícím textu.

Druhy opatření

Paragraf 10 pojednává o druzích opatření, které mohou být jedincům soudem pro mládež uloženy. V první řadě se jedná o **výchovná opatření**, dále o **ochranná opatření** a jako poslední jsou **opatření trestní**. Všechna tato základní opatření se dále ještě dělí dle zákona. V paragrafu 3 odstavci 1 je jasně dáno, že uložena opatření by měla: „Směřovat k obnovení narušených sociálních vztahů, začlenění dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a k předcházení protiprávním činům.“ (Zákon č. 218/2003 Sb.) Protože se v práci a zejména ve výzkumné části práce budu zabývat uložením výchovných opatření mladistvým, budou níže popsány hlavně ty. U ochranných a trestních opatření, a opatření ukládané osobám mladším patnácti let uvedu pouze základní charakteristiku a dělení.

Výchovná opatření

V paragrafu 10 odst. 2 je zmíněné, že výchovná opatření lze uložit už v průběhu řízení, které je proti mladistvému vedeno, ovšem podmínkou je souhlas mladistvého. (Zákon č.218/2003 Sb.) Karabec uvádí, že pokud se podaří účelu dosáhnout ještě před zahájením soudního řízení a uložením opatření, může to nakonec vést ke splnění podmínek paragrafu 11 odst. 1 ZSVM. Splněním těchto podmínek může soud rozhodnout o upuštění od uložení trestního opatření. Pokud se při průběhu řízení, tedy ještě před rozhodnutím podaří dosáhnout účelu opatření, může to skončit jedním z odklonů.

Jedná se například o podmíněné zastavení trestního stíhání, odstoupení od trestního stíhání nebo narovnání. (Karabec, 2003)

Výchovným opatřením se zejména věnuje Díl 4 v Zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Paragraf 15 se zabývá druhy výchovných opatření a také jejich ukládáním. Výchovná opatření lze uložit jak samostatně, tak také vedle trestního nebo ochranného opatření, pokud to dovoluje jejich povaha, ovšem vždy pouze na dobu nejdéle 3 let. Pokud je výchovné opatření uloženo u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření, jeho doba je stejná jako zkušební doba u těchto opatření. Už na začátku jsem zmínila, že výchovná opatření lze uložit již v průběhu trestního řízení. Ukládá ho soudce nebo v přípravném řízení státní zástupce, mohou tak učinit nejdéle do jeho pravomocného rozhodnutí. Mladistvý však může svůj souhlas a své rozhodnutí kdykoliv do rozhodnutí soudu změnit, pokud tak učiní, musí o tom neprodleně informovat soud nebo státního zástupce. Výkon výchovného opatření tím končí. Hlavním účelem těchto opatření by dle zákona mělo být usměrnění života mladistvého a také podpora a zajištění jeho výchovy. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

V paragrafu 15 odstavci 2 jsou všechna výchovná opatření vyjmenovaná. Jedná se o:

- a) dohled probačního úředníka
- b) probační program
- c) výchovné povinnosti
- d) výchovná omezení
- e) napomenutí s výstrahou. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Dohled probačního úředníka

Účel dohledu je popsán v Zákoně č. 218/2003 Sb. v paragrafu 16 odstavec 2, kde se jedná zejména o kontrolu a sledování chování mladistvého, je to zaměřeno na ochranu společnosti a také co nejvyšší snížení možnosti, že by mohlo dojít k opakování činnosti. Probační úředník odborně vede mladistvého a pomáhá mu k tomu, aby vedl řádný život. Výkon dohledu probačního úředníka upravuje paragraf 80 ZSVM. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Tesař uvádí, že opatření může uložit soud nebo státní zástupce, pokud považuje za důležité sledovat pachatele a kontrolovat jeho chování po určitou stanovenou dobu. Dohled vykonává pracovník PMS v místě, kde se pachatel nejčastěji zdržuje nebo tam, kde má trvalé bydliště. Dohledem se hlavně rozumí kontrolování plnění

podmínek trestního opatření, uložené státním zástupcem nebo soudem. Probační úředník nabízí pomoc klientovi i při řešení problémů, které se týkají například jeho zadluženosti, udržení jeho zaměstnání, pomoc při zprostředkování léčby ze závislosti apod. Pokud byla při provinění spáchána škoda, může pomoci klientovi při jejím nahrazení. Po celou dobu dohledu je klient veden k tomu, aby převzal zodpovědnost za své chování, a také k následkům, které díky jeho provinění vznikly. (Tesař in Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010)

V Informačním letáku o Probačním dohledu je uvedeno, že pokud je osobě uložen dohled, znamená to pro něj, že bude pravidelně navštěvovat středisko PMS, kde bude jednat osobně s probačním úředníkem. Probační úředník má také právo dle zákona navštívit svého klienta doma. To jak bude dohled probíhat je stanovené v probačním plánu, který je na začátku sestavený společně probačním úředníkem a klientem. V probačním plánu jsou zmíněné omezení a povinnosti pachatele, které má nařízené a musí je plnit. Kde budou probíhat setkání a jak často bude prováděn dohled. V plánu nechybí ani postup, při zjištění, že klient podmínky plánu a dohledu neplní. (Informační leták- Probační dohled, 2018, online) Jak uvádí Matoušek, Kodymová a Koláčková nejméně jednou za půl roku, pokud tedy nestanoví soudce nebo státní zástupce jinak, probační úředník sepiše zprávu o průběhu výkonu dohledu a odešle ji soudci nebo státnímu zástupci. Ve zprávě nechybí aktuální životní informace o situaci klienta, zhodnocení spolupráce s klientem, návrh na další průběh programu a v případě, že klient řádně neplní podmínky dohledu, tak i následně navržené opatření. (Matoušek, Kodymová, Koláčková eds. 2010)

Zákon v paragrafu 16 odstavec 3 také stanovuje povinnosti pachatele, které z uloženého opatření plynou. Jedná se například o spolupráci pachatele s probačním úředníkem, dodržování probačního plánu, pravidelné dostavování na středisko PMS ve stanovených lhůtách, informovat probačního úředníka o jeho zaměstnání, pobytu a nebránit probačnímu úředníkovi vstup do jeho obydlí. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

V závěru dohledu píše probační úředník závěrečnou zprávu. Tesař zmiňuje, že její struktura je víceméně totožná s průběžnou zprávou o výkonu dohledu, jen s tím rozdílem, že nejsou zmiňovány informace, které se udály během posledního půl roku, ale je zhodnocena celá doba výkonu dohledu. Zda pachatel své povinnosti a omezení plnil, či neplnil, jak k trestnímu opatření přistupoval apod. Nakonec tato zpráva slouží jako podklad k tomu, aby soudce nebo státní zástupce rozhodl o tom, zda se osvědčil či neosvědčil. (Tesař in Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010)

Probační program

Tomuto výchovnému opatření se věnuje paragraf 17 ZSVM a charakterizuje ho jako: „Program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti.“ (Zákon č. 218/2003Sb.) Probační program může opět uložit jak soud pro mládež, tak v přípravném řízení státní zástupce, v případě že: s ním mladistvý souhlasí, mladistvý má dostatek času a možností se s programem a jeho obsahem seznámit a program je vhodný k jeho potřebám a také zájmům společnosti. Jakmile program skončí, probační úředník co nejdříve o jeho výsledku vyrozumí soud pro mládež nebo státního zástupce, kterým byl program uložen. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Posledním probačním programem, který dostal akreditaci a uskutečnil se ve Žďáru nad Sázavou, byl PUNKT RODINA (Průšvihy Už Nedělám, Kámo. Tečka.) Jednalo se o program, kde šlo o skupinovou i individuální formu práce s klienty. Celkem se uskutečnill běh a bylo zařazených 5 klientů. Cílovou skupinou byli klienti od 15 do 18 let, dopustili se násilných nebo majetkových TČ a je u nich velké riziko recidivy nebo se už o recidivu jedná. Časově program vycházel na 21 hodin na jednoho klienta. Hlavním cílem programu bylo, aby si klient uvědomil důsledky svého jednání a snažil se je napravit. Posílit jeho silné stránky a vést ho k bezkonfliktnímu životu se zákonem. (Zpráva o realizaci akreditovaných probačních programů v roce 2014, 2018, online)

Výchovné povinnosti

Výchovné povinnosti jsou vyjmenovány v paragrafu 18 ZSVM. Opět je může uložit státní zástupce v přípravném řízení nebo soud pro mládež. Pro mladistvého to může znamenat, aby:

- a) bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu
- b) jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona

- c) vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu
- d) usiloval o vyrovnání s poškozeným
- e) nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění
- f) podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí podle trestního zákoníku
- g) podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem (Zákon č.2018/2003 Sb.)

Program sociálního výcviku FLASH

Dle Novákové a Soukala funguje ve Žďáru nad Sázavou program sociálního výcviku FLASH. A to od konce roku 2016. Jeho úprava spadá pod paragraf 18/1g ZSVM. FLASH je určen pro mladistvé a mladé dospělé, kteří se dostali do konfliktu se zákonem, nebo se jejich chování považuje za problematické. Jde o program, který pomáhá při uvědomění si důsledků svého jednání. Je také zaměřený na zlepšení komunikace, rozhodování a jednání. Klientům také napomáhá v lepším chápání jak okolí, tak také v lepším porozumění sobě samému. Protože mohou mít klienti problémy se zvládnutím rizikových situací v životě, program se zaměřuje také na to.

Co se týká realizace, na každého klienta připadá asi 25,5 hodin. Celkově jde o 15 setkání, která probíhají buď ve tři až pěti členné skupině, pracuje se ale i s rodinou a také individuálně. Setkání probíhají jednou týdně, kromě posledního, které se uskuteční až po třech měsících od čtrnáctého setkání. Stejně jako v jiných programech, tak i tady musí účastníci plnit povinnosti, které se s programem váží. Jde o dodržování dochvilnosti, nedostavovat se na setkání pod vlivem jakýchkoliv návykových látek, a také aktivní pracovní na programu a následné plnění zadaných úkolů. Klient musí absolvovat vždy celý program, pokud dojde k porušení stanovených podmínek, může to být důvodem k prvnímu napomenutí nebo vyloučení z programu. Poskytovatelem programu je Kolpingovo dílo České Republiky z.s. (Nováková, Soukal, 2016)

Společensky prospěšná činnost

V paragrafu 18 odstavce 3 a 4 ZSVM jsou stanoveny podmínky pro uložení této výchovné povinnosti. Při ukládání musí soud pro mládež brát v potaz zdravotní stav mladistvého, ten může opatření vykonávat maximálně čtyři hodiny denně, osmnáct hodin týdně a šedesát hodin celkem. A to samozřejmě pouze tak, aby to nenarušilo jeho přípravu na budoucí povolání, výkon povolání nebo zaměstnání a především plnění povinností, které souvisí se vzdělávacím programem školy. (Zákon č. 18/2003 Sb.)

Výchovná omezení

Mezi výchovná omezení ZSVM zařazuje:

- a) nenavštěvování určitých akcí, zařízení nebo jiného pro mladistvého nevhodného prostředí
- b) nestýkání se s určitými osobami
- c) nezdržování se na určitém místě
- d) nepřechovávání předmětů, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění
- e) neužívání návykové látky
- f) neúčastnění se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích
- g) neměnit bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu
- h) neměnit bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání (Zákon č. 2018/2003 Sb.)

Všechna tato omezení může opět uložit soud pro mládež nebo v přípravném zařízení státní zastupitelství. Ovšem omezení písmene a), b), c), d), g) mohou uložit pouze v případě, že to mladistvého nenaruší v přípravě na budoucí povolání, plnění povinností, které souvisejí se vzdělávacím školským programem nebo výkon povolání či zaměstnání. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Ochranná opatření

Tato opatření jsou popsána v Díle 5 Zákonu o soudnictví ve věcech mládeže. Jak je uvedeno v paragrafu 21, ochranná opatření působí převážně na mravní, sociální a duševní stránku mladistvého, kterou se snaží kladně ovlivnit a ochránit tak společnost před proviněními páchanými mladistvými. Je několik druhů ochranných opatření:

- a) ochranné léčení
- b) zabezpečovací detence

- c) zabrání věci
- d) ochranná výchova.

Všechna tato opatření lze uložit dle trestního zákoníku, kromě ochranné výchovy, která se ukládá dle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Karabec uvádí, že výchovná ani ochranná opatření nefungují na bázi represe, ale řeší aktuální a stávající situaci mladistvého pachatele tak, aby společnost ochránili před pácháním trestné činnosti. Pokud se zvolí správná opatření, a účelně se zvolí činnost Probační a mediační služby, může to klienta motivovat k lepšímu chování, tedy k chování bezkonfliktnímu se zákonem. Mělo by ho to také vést k odčinění případně napáchaných škod. Autor zmiňuje, že takovéto preventivní působení na mladistvého může být mnohdy efektivnější, než opatření trestní. Je to z toho důvodu, že se jedná o represii, a stanovené tresty nejsou dostatečné k tomu, aby měly pro případného pachatele odstrašující účinek. Tudíž se nebude nejspíše jednat o snížení recidivy. Důležité je, aby se podařilo mladistvého co nejvíce vytrhnout z prostředí, které ho vede ke kriminálnímu jednání, může to být například závadná parta. Dále také usměrnit jeho dosavadní životní styl a vést ho k řádnému životu a v neposlední řadě také řešit příčiny jeho kriminálního jednání. (Karabec, 2003)

Trestní opatření

Trestnímu opatření se věnuje Díl 6 v ZSM. Níže uvedená opatření může uložit za spáchané provinění pouze soud pro mládež. Jedná se o tato opatření:

- a) obecně prospěšné práce
- b) peněžitě opatření
- c) peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu
- d) propadnutí věci
- e) zákaz činnosti
- f) vyhoštění
- g) domácí vězení
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- i) odnětí svobody podmíněně odložené za zkušební dobu (podmíněně odsouzení)
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
- k) odnětí svobody nepodmíněně (Zákon č. 2018/2003 Sb.)

Mezi základními zásadami, které jsou zmíněné v paragrafu 3 odst. 2 ZSM, můžeme také najít zmínku o tom, že trestní opatření se ukládají pouze tehdy, pokud: „ Zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Karabec uvádí, že hlavním účelem, pro který se opatření mladistvým ukládají je, aby byli chráněni před škodlivými vlivy společnosti, a aby na ně výchovně působily. Přece jen se jedná o věkovou skupinu, kde je třeba s nimi zacházet specifickým způsobem. Primárně by měli být mladiství spíše vedeni a chráněni, než potrestáni. Protože se nachází ve velmi citlivém věku, kdy je potřeba, aby měli ve své blízkosti dobrý vzor, je třeba pracovat i s jejich okolím, a pracovat tak na něm, aby se vytvořily podmínky pro změnu jejich chování. Způsob řešení jejich situace by je měl vést k tomu, aby respektovali nastavené normy, ale zároveň se uspokojily jejich potřeby. Vést je k tomu, aby se společensky uplatnili, a našli si zaměstnání. Pro to, aby se s mladistvými mohlo pracovat co nejlépe a byly zvoleny co možná ty nejlepší způsoby, je určitě potřebné důkladné zmapování jejich poměrů. Toho kde a s kým vyrůstají, v jakém prostředí tedy žijí, co je vedlo k trestné činnosti atd. Pokud se trestná činnost rozebere co nepodrobněji, tedy motivace k páčání, následné odstranění atd., je to velký krok k tomu, aby nedošlo k recidivě. K tomu, aby se ale odstranily kriminogenní defekty, je třeba dále mladistvého vést k řádnému životu, podporovat jeho zájmy, posilovat jeho pozitivní vlastnosti a prvky osobnosti. (Karabec, 2003)

3.2 Opatření ukládaná osobám mladším patnácti let

Těmto opatřením se věnuje Hlava III v Zákoně č. 218/2003 Sb. V tomto případě se to týká osob, které při spáchání činu jinak trestného nedovršili patnáctý rok věku, a tudíž nejsou trestně odpovědné. Opatření jsou vyjmenována v paragrafu 93 a jedná se o:

- a) výchovnou povinnost
- b) výchovné omezení
- c) napomenutí s výstrahou
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče
- e) dohled probačního úředníka

- f) ochrannou výchovu
- g) ochranné léčení. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Paragraf 90 popisuje zahájení trestního řízení. Protože se jedná o osobu, která není trestně odpovědná, může být opatření uložené na návrh státního zastupitelství. Státní zástupce podá návrh hned poté, co se dozví, že jde o osobu mladší patnáct let. Pokud nebylo řízení zahájeno na návrh státního zástupce, může je soud pro mládež zahájit bez návrhu. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Základní zásady pro ukládání všech opatření

Každé opatření je specifické jiným způsobem, ale při ukládání jakéhokoliv opatření je třeba se řídit základními zásadami. Ty najdeme v paragrafu 3 ZSM a jedná se například o tyto:

- každý mladistvý i dítě mladší patnáct let má právo na to, aby řízení v jeho věcech proběhlo bez zbytečného odkladu, pokud to zákon nestanoví jinak, a také v přiměřené lhůtě soudem pro mládež
- v řízení je třeba vždy přistupovat k mládeži s přihlédnutím k věku, rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu,
- řízení je třeba vést tak, aby poškozenému byla nahrazena způsobená škoda nebo alespoň přiměřeného zadostiučinění a dále také tak, aby nedošlo k opětovnému protiprávnímu jednání ze strany mladistvého a dítěte mladšího patnácti let
- také je třeba, aby všechny OČTŘ a pracovníci PMS měli zvláštní přípravu při zacházení s mládeží (Zákon č. 218/2003 Sb.)

4 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (dále také PMS) neodmyslitelně patří k restorativní justici, alternativním trestům, a tak samozřejmě i k opatřením, která jsou ukládána mládeži. Proto se tato kapitola bude věnovat PMS, kde představím její fungování, náplň a cíle práce, její působnost v trestním řízení apod. a to zejména na konkrétním středisku ve Žďáru nad Sázavou.

Vznik PMS a její fungování

Matoušková et al. v Almanachu PMS popisuje, že se jedná o státní organizaci, která spadá pod Ministerstvo spravedlnosti, první střediska Probační a mediační služby začala vznikat v roce 2001 a upravuje ji zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, Matoušek a Matoušková ale ve své knize zmiňují, že už v roce 1996 vznikala na okresních soudech nová pracovní místa pro probační úředníky. Ti byli ale zaměstnanci okresních soudů. Zřízení PMS šlo ruku v ruce se změnami v trestní justici a také od pojetí čistě retributivního přístupu k restorativnímu. K reformám patřilo také zavádění nových alternativních trestů a opatření. Bylo vidět, že veřejný zájem se ubíral směrem ke snižování počtu pachatelů ve věznicích a kladení většího požadavku na prevenci kriminality. Větší pozornost se také ubírala směrem k obětem trestných činů. Probační a mediační služba vede a motivuje pachatele k lepšímu způsobu života, kde se nebudou potýkat s porušením zákonů. Dále pomáhá obětem trestných činů a v neposlední řadě dohlíží na plnění alternativních trestů a opatření nařízené soudem nebo státním zastupitelstvím. (Matoušková et al., 2015, Matoušek, Matoušková, 2011) Jak je uvedeno v Informačním letáku- Probační dohled, cílovou skupinou služby jsou obvinění nebo odsouzení pachatelé, oběti trestných činů, pracuje se také i s jejich blízkými nebo rodinnými příslušníky. Veškerá činnost je bezplatná. Co se týká věkové hranice, pracovníci PMS pracují s osobami dospělými, tedy od osmnácti let věku, tak mladistvými a dětmi, tedy osobami mladšími patnáct let. (Informační leták- Probační dohled, 2018, online)

Probace

Matoušek a kol probaci definuje jako: „Na jedné straně kontrolu toho, jak odsouzený v rámci svého trestu plní opatření stanovená soudem (plnění určitých povinností a určitých omezení), na straně druhé zahrnuje rovněž podporu, pomoc a vedení odsouzeného k tomu, aby se v dalším životě vyvaroval protiprávního jednání. Součástí probace je rovněž řešení následků způsobených trestným činem, a to s ohledem na zájmy a potřeby obětí, příp. pozůstalých po obětech.“(Matoušek a kol, 2013) Sám autor ve své další knize tuto činnost ještě doplňuje o fakt, že na rozdíl od mediace, kde je třeba souhlasu obou stran, probace probíhá bez souhlasu pachatele. (Matoušek, Matoušková, 2011)

Mediace

Zákon o Probační a mediační službě č. 257/2000 Sb. o mediaci mluví jako o: „Mimosoudním zprostředkováním za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením.“(Zákon č. 257/2000 Sb.) Jak uvádí Kracík, mediaci provádí probační pracovníci. A jedná se o setkání, které je postaveno na dobrovolnosti účastníků, jde o přímé setkání oběti, pachatele a také mediátora, který po celou dobu musí respektovat presumpci nevinu a postupuje nestranně a vyváženě. Jednou z nejdůležitějších dovedností, kterou musí mediátor mít, je získat si důvěru, a to jak pachatele, tak oběti. Důvěra je právě ten prvek, díky kterému účastníci s mediací souhlasí. Úkolem mediátora je také vytvořit příjemné prostředí pro obě strany. (Kracík in Štern, Ouředníčková, Doubravová eds., 2010) Empatie, umět naslouchat, pochopení, profesionalita, ale také dokázat vést mediaci tak, aby se obě strany cítily bezpečně, patří dle mého názoru k těm nejdůležitějším dovednostem mediátora.

Dle Matouška, Koláčkové Kodymové, eds. je několik zásad a principů činnosti pracovníků, kterými by se měli při jednání s klienty řídit. Mezi ty patří: důstojnost jednání, zákonnost, přiměřenost intervence, transparentnost, individualizace, vyváženost a motivace. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, eds., 2005)

Cíle činnosti

Cíle činnosti jsem dohledala u různých zdrojů stejné, jedná se o tyto:

Integrace pachatele – jedná se o nejdůležitější cíl, kdy se snaha ubírá směrem ke znovuzачlenění pachatele do společnosti, jde o to, aby nedocházelo k recidivě, tedy aby znovu neporušoval zákon a žil s ním v souladu, dále k jeho seberealizaci

Participace poškozeného – snaha zapojit poškozeného do jeho odškodnění, pomoci mu k tomu, aby se znovu cítil v bezpečí a mohl věřit ve spravedlnost

Ochrana společnosti – PMS se snaží o zajištění ochrany společnosti před pachateli a to zejména tím, že řeší rizika a konflikty, které mohou souviset s trestním řízením a zajišťuje realizaci alternativních trestů a také opatření, která mohou být pachatelům uložena (Poslání a cíle Probační a mediační služby, 2018, online)

Působnost Probační a mediační služby při výkonu rozhodnutí

Paragraf 75 odstavec 1 a 2 uvádí, že jsou případy, kdy pracovníci Probační a mediační služby působí při zajištění dohledu nad mladistvým i v případě, že dohled nebyl mladistvému stanoven. Může také provádět takové úkony, aby mladistvého vedl k řádnému životu ve zkušební době. To vše lze za podmínek stanovených ZSVM v paragrafu 75 odstavci 1. Dále může být probační úředník předsedou senátu pověřen, aby ve vykonávacím řízení zjistil potřebné údaje o mladistvém a jeho poměrech. (Zákon č. 218/2003 Sb.)

Fungování střediska ve Žďáru nad Sázavou

V každém okresním městě můžeme najít jedno středisko služby, které má daný počet pracovníků, tedy probačních úředníků a asistentů. Matoušková et al. vidí tyto pracovníky jako někoho, kdo PMS reprezentuje, a pro své klienty jsou nejen jejich mentory, kontrolory, ale také těmi, kteří se je snaží vést k lepšímu a řádnému životu. (Matoušková et al., 2015) Každý zaměstnanec má rozdílnou náplň práce, která je rozdělena podle agendy, které se samotný pracovník věnuje. Já se budu ve své práci zaměřovat na konkrétní středisko ve Žďáru nad Sázavou, a proto bych ráda popsala fungování a náplň práce právě tam, jinak se může samozřejmě náplň všech pracovníků na různých střediscích lišit.

Na středisku ve Žďáru nad Sázavou působí celkem čtyři probační úředníci, a každý z nich má na starosti svoji agendu, které se plně věnuje. První agendou, a také nejrozsáhlejší z hlediska počtu klientů, je agenda dohledy dospělých. Velmi častým důvodem, pro který sem klienti dochází, je dlouhodobé a opakované neplacení výživného, výjimkou není ani drogová nebo násilná kriminalita. Objevují se také trestné činy spojené s hospodářskou kriminalitou. Klienti na středisko dochází velmi často i několik let. Klienti dochází na smluvené konzultace, a s probačním úředníkem probírají svoji rodinnou, osobní, finanční (například v případě náhrady škody) nebo pracovní situaci. Informují

pracovníka o nastalých změnách atd. Druhou agendou je agenda obecně prospěšných prací. I nyní se jedná o agendu, která se věnuje především dospělým pachatelům. Opět jde o celkem velký počet klientů na tomto středisku, a to zejména proto, že trest obecně prospěšných prací je v poslední době obvyklým ukládaným trestem v okrese Žďáru nad Sázavou. Klienti dochází v dohodnutých termínech, a informují pracovníka o tom, jak se jim daří trest vykonávat, zda jsou nějaké změny v jeho osobním nebo pracovním životě atd. Pracovník je velmi často v kontaktu s pracovníky organizací, u kterých si klient odpracovává svůj trest. S ním je v kontaktu víceméně už od počátku, kdy s ním předjednal vykonávání trestu a poté po celou dobu vykonávání trestu, aby si tak kontroloval, jak klient pracuje. Přípravné řízení je třetí agendou. V posledních letech se jedná o velmi obsáhlou agendu. Mnoho trestních věcí sem k předjednání posílá Policie a také Státní zastupitelství. Další náplní je mnohdy také mediace, která dokáže spor mezi pachatelem a obětí mimosoudně vyrovnat. Tento pracovník, se také věnuje pachatelům, kteří dostali uložený trest domácího vězení. Poslední je agenda mládeže. Už dle slov vedoucí střediska, která má v tomto případě agendu na starosti, se jedná o velmi obsáhlou agendu. Ne z hlediska počtu klientů, protože ve Žďáru nad Sázavou se jedná o nejméně spisů v agendě mládeže, ale především kvůli tomu, že jednomu pachateli může být uloženo hned několik opatření, z čehož plyne, že se spravuje více agend. Pracovník tedy musí být opravdu multifunkční. Další rozdíl je v tom, že pracovník pracuje s více zdroji, více organizacemi, nejen s rodinou pachatele, ale i s obětí, školou, pracovníky OSPOD atd. Samozřejmě se také jedná o oblast klientů, kdy je třeba, aby měli pracovníci průpravu pro zacházení s mládeží, na to odkazuje i ZSVM v paragrafu 3, který se věnuje základním zásadám. (Zákon č. 218/2003 Sb.) Na středisku ve Žďáru nad Sázavou pracují další dva pracovníci. Jeden pracovník působí v rámci projektu s názvem Na správnou cestu a druhý pracovník působí v Poradně pro oběti trestných činů.

5 Výzkumné šetření se zaměřením na zmapování klientů a uložených opatření na konkrétním středisku PMS

Poslední kapitola se plně věnuje výzkumnému šetření, které je orientováno na zmapování klientů a uložených opatření, a to na konkrétním středisku Probační a mediační služby ve Žďáru nad Sázavou. V kapitole popíši zvolené metody sběru dat, cíl výzkumného šetření, výzkumné otázky a na závěr také hodnocení celého výzkumného šetření.

Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je přiblížit klienty na úseku mládeže na konkrétním středisku PMS a zmapování uložených opatření na středisku PMS ve Žďáru nad Sázavou. Snažila jsem se o co nejucelenější představení klientů, zjistit, zda se nápor v posledních letech nějak změnil, zda se jedná o větší zastoupení dětí nebo mladistvých, zda se u mládeže objevuje recidiva. Samozřejmě o to, jaká jsou uložená opatření mládeži, zda se v posledních letech změnila, zda jsou nové trendy v ukládání a také nové možnosti. S tím samozřejmě také souvisí protiprávní jednání mládeže. Proto jsem se také zaměřila na to, zda se nějak mění protiprávní činnost mládeže, a díky jakému provinění jsou děti a mladiství klienty střediska. Už od počátku jsem se chtěla především zaměřovat na mladistvé klienty než děti. Skupina mladistvých je pro mě více zajímavá a to i z hlediska možných uložených opatření. Proto jsem se už v teoretické části věnovala především opatřením ukládaným mladistvým. Využila jsem celkem tři metody kvalitativního výzkumu: případovou studii, polostrukturovaný rozhovor a analýzu dokumentů. Jejich charakteristice a popisu se budu věnovat níže.

Výzkumné otázky

Pro výzkumné šetření jsem zvolila tři výzkumné otázky:

VO1: Jaká je charakteristika klientů agendy mládeže vybraného střediska? (pohlaví, věk, mladiství/děti, recidiva)

VO2: Jakého protiprávního jednání se dopouštějí klienti vybraného střediska?

VO3: Jaká jsou ukládána opatření klientům vybraného střediska?

5.1 Zvolené metody sběru dat

Jak jsem už uvedla v textu výše, pro práci jsem zvolila celkem tři výzkumné metody z oblasti kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum jsem zvolila proto, že je mi bližší. Ráda komunikuji s lidmi, a je to pro mě mnohem přirozenější sběr dat, než při metodách u kvantitativního výzkumu, jako je například dotazník, který vnímám jako velmi neosobní.

První zvolenou metodou je polostrukturovaný rozhovor, pro který jsem zvolila jednoho respondenta. Miovský vidí největší výhodu v polostrukturovaném rozhovoru (interwiev) v tom, že: „Využíváme-li kreativně možnost volné přirozené a nenucené komunikace v místech, která to při interwiev umožňují, je tím možné účastníka motivovat a využít jeho zájmu následně v místech s vyšší mírou strukturace. Dále je také možnost pokládat doplňující otázky. Můžeme tak dosáhnout vyšší přesnosti a výtěžnosti než při klasickém plně strukturovaném interwiev.“ (Miovský, 2006, s. 161)

Jako druhou metodu jsem zvolila kazuistiku neboli případovou studii. Hendl ji vysvětluje jako: „Detailní studium jednoho nebo několika málo případů. V případové studii sbíráme velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. Jde tam o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům.“ (Hendl, 2016, s. 102)

Analýza dokumentů byla třetí vybranou metodou a tu Miovský charakterizuje v užším a širším pojetí následovně: „V širším pojetí analýzou dokumentů v oblasti kvalitativního přístupu chápeme analýzu jakéhokoli materiálu, který je zdrojem informací relevantních cílům studie. Do tohoto širšího pojetí se tak snadno vejde materiál prakticky jakékoli povahy, který fixuje data (text, přepis rozhovoru, videonahrávka, výkres, malba, soška atd.) použitelná pro jakýkoli druh kvalitativní analýzy. V užším pojetí pod termínem analýza dokumentů chápeme výzkumnou strategii založenou na analýze již existujícího materiálu, případně materiálu, který vzniká interakcí mezi výzkumníkem a účastníky výzkumu.“ (Miovský, 2006, s. 98-99)

Sběr dat a volba respondenta

Pro rozhovor jsem si vybrala paní Mgr. Markétu Novákovou Irovskou, která už od roku 2001 působí na středisku Probační a mediační služby ve Žďáru nad Sázavou. Z takto dlouholeté praxe se už 9 let věnuje agendě mladistvých a 13 let působí jako vedoucí na středisku. Středisko PMS ve Žďáru nad Sázavou stále

spadá pod Jihomoravský soudní kraj, a paní Mgr. Nováková je jediná, která se věnuje agendě mladistvých, proto jsem byla moc ráda, že s rozhovorem souhlasila. Nejdříve jsem se s paní Novákovou spojila telefonicky s žádostí o rozhovor a také jsem jí sdělila základní informace a kritéria své práce a také cíl výzkumného šetření. Rozhovor poté proběhl přímo na středisku PMS ve Žďáru nad Sázavou, trval necelou hodinu a celý jeho přepis je k nahlédnutí v Příloze A. Paní Nováková souhlasila s uvedením svého jména a se záznamem rozhovoru na diktafon.

V rámci případové studie jsem využila analýzu dokumentů. Vybrala jsem tři spisy klientů z agendy mládeže. Spisy jsem vybírala dle provinění a krátké charakteristiky klientů, kterou mi paní Nováková sdělila, a zdála se mi zajímavá. Paní magistra mi umožnila nahlédnout do spisů klientů, které mi poskytla bez uvedení osobních údajů klientů např. jména, místa bydliště, data narození. Ve výběru klientů jsou dva chlapci a jedna dívka. Všichni tři se dopustili provinění jako mladiství. K analýze jsem využila tyto dokumenty: spisy PMS všech tří mladistvých, znalecké posudky, rozhodnutí soudu, zpráva o průběhu dohledu, zpráva o výkonu výchovného opatření, posudek od třídního učitele, zpráva od odboru sociálních věcí a zdravotnictví, usnesení, zpráva z OSPOD, závěrečná zpráva o výkonu výchovného opatření, záznam o úkonu-konzultace.

Mezi dokumenty, které jsem dále použila v případě mého výzkumu, patří: Analýza kriminality mládeže v soudním okrese Žďár nad Sázavou v elektronické verzi, dále Statistiky celkového počtu evidovaných spisů na středisku ve Žďáru nad Sázavou za rok 2016 a 2017 v tištěné podobě. Všechny dokumenty mi byly poskytnuty v rámci střediska Probační a mediační služby ve Žďáru nad Sázavou.

5.1.1 Prezentace kazuistik

Klient 1

Rodinná anamnéza

Dle zprávy o poměru mladistvého klient 1 žije v místě trvalého bydliště společně s rodiči a starším bratrem v bytě 3+1. S bratrem sdílí společný pokoj a jeho zařízení odpovídá potřebám a zájmům obou chlapců. Rodinné soužití je bezproblémové a rodina je soudržná. Matka pracuje jako OSVČ a otec je vedoucí jedné nejmenované firmy.

Osobní anamnéza

Mladistvému bylo v době páchaní provinění 15 let. Jde o prvopachatele. Je studentem gymnázia a třídní učitelka ho ve své zprávě popsala jako přátelského. Ale dle jejího názoru se přátelí s chlapci, kteří ho svádí k neplechám, aby se jim vyrovnal. V pololetí mu bylo uděleno napomenutí třídního učitele z důvodu porušení školního řádu, vyrušování při výuce a neuposlechnutí pokynů pedagoga, a důtka ředitele školy za provinění se vůči školnímu řádu- opakované opouštění budovy školy v poledních přestávkách bez souhlasu třídního učitele či jeho zástupce. Jeho absence jsou ale minimální a vždy jsou řádně omluveny. Dle názoru třídní učitelky není zlý, hledá kamarády, kteří ho budou uznávat, a pod jejich vlivem nejdříve jedná a teprve potom přemýšlí. Nechová se násilnický, není vulgární, a umí jednat na úrovni. V případě, že mu o něco jde, například o lepší prospěch, umí jít do sebe a překonává se ve výkonech a v komunikaci. Přece jen jde ale vidět, že vybraná škola zřejmě není dle jeho snů, spíše jde o přání rodičů. Ve vyučování umí být aktivní a umí se zapojovat, ale musí se mu chtít. Otec mladistvého popsal jako zodpovědného, férového, někdy trucovitého. Ve srovnání se starším synem se jeví nevyzrálý a v některém chování dětský. Ve volném čase se věnuje hodně sportu, hlavně fotbalu, který hraje už od první třídy.

Spáchaná provinění a náhled na ně ze strany pachatele

Mladistvý v roce 2016 přes falešný profil na Facebooku kontaktoval poškozenou. Nejdříve se dívky zeptal na její věk, přičemž mu nejdříve tvrdila, že jí je 12 let, dále se zeptal, zda je panna a nabízel jí „odpanění“ a následně ji poslal dvě fotografie nahého mužského těla s viditelným přirozením. A proto se dopustil provinění ohrožování výchovy dítěte podle paragrafu 201 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku a šíření pornografie podle paragrafu 191 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku.

Mladistvý se zcela doznal, a už na začátku trestního řízení uvedl, že svého jednání lituje a následek svých činů nedomyslel. Poškozené také napsal omluvný dopis.

Uložená sankce

Státní zástupkyně Okresního zastupitelství ve Žďáru nad Sázavou rozhodla ve věci mladistvého podmíněným zastavením a stanovila zkušební dobu v trvání 18 měsíců. Také byla mladistvému uložena s jeho souhlasem výchovná povinnost vykonat bezplatně a ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost formou pomocných a úklidových prací ve výměře 60 hodin v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež. Dále bylo mladistvému uloženo, aby v rámci stanovené zkušební podmíněného zastavení trestního

stíhání se podrobil výchovnému opatření podle paragrafu 18/1 g, tedy psychologickému výcviku FLASH.

Průběh vykonávání uložené sankce a osvědčení

Mladistvý ke konzultacím docházel se svým otcem a vždy v řádném termínu dle domluvy. Klient se v programu FLASH zúčastnil všech skupinových, individuálních a rodinných setkání. Tedy splnil všechny podmínky programu, úspěšně ho absolvoval a následně obdržel osvědčení o úspěšném absolvování. Co se týká výkonu SPČ, mladistvý jej vykonal v plné rozsahu, bez problémů, byl zodpovědný, dochvilný a pracovitý. Dle závěrečné zprávy o výkonu výchovného opatření byla všechna opatření řádně, v plném rozsahu a v souladu s dohodnutými podmínkami vykonána. Probační úředník neměl na mladistvého negativní připomínky.

Použité materiály: SPIS mladistvého PMS, Zpráva o výkonu výchovného opatření, posudek od třídního učitele, zpráva od odboru sociálních věcí a zdravotnictví, usnesení

Klient 2

Rodinná anamnéza

Klientka dle zprávy z OSPODU žije v domácnosti se svojí matkou a mladší sestrou, která má mentální retardaci 2. stupně. Má ještě dva starší dospělé sourozence, kteří už žijí samostatně. Rodiče jsou rozvedeni, otec s nimi dlouhodobě nežije a s dětmi není v žádném kontaktu. Matka je zaměstnaná. Matka hodnotí vztahy v rodině jako velmi dobré a fungující. Rodina byla v evidenci OSPODU již dříve.

Osobní anamnéza

Mladistvá navštěvuje druhý ročník střední školy. Hodnocení ze školy je výborné, absenci má nízkou a vždy řádně omluvenou. Prospěch má velmi dobrý, měla také vyznamenání. Po střední škole by chtěla studovat na VŠ a chtěla by pracovat s dětmi nebo jako psychologka. Ve škole je mezi spolužáky oblíbená, kamarádká a nemá žádné problémy s chováním. Klientka si také už dlouhodobě vydělává na brigádách, například v pohostinství. Matka velmi oceňuje, že se její dcera stará o svoji mladší nemocnou sestru, například ji hlídá, než ona přijde z práce. Vztah mezi sestrami je velmi dobrý. Ve svém volném čase klientka hraje volejbal, a chtěla by se naučit hrát na klavír.

Spáchaná provinění a náhled na ně ze strany pachatele

Mladistvé bylo v době páchaní provinění necelých 17let. Mladistvá chtěla přivodit trestní stíhání svému kamarádovi, a tak učinila nepravdivou výpověď, ve které uvedla, že na dosud nezjištěném místě na lesní cestě byla znásilněná. Na základě vyšetření Policie

ČR bylo ale zjištěno, že si obviněná vše vymyslela, aby si získala zpět přízeň své kamarádky, ke které měla lesbický vztah. Kamarádka totiž obviněnou odsuzovala a citově vydírala za to, že obviněná měla s poškozeným sexuální poměr. K sexuálnímu styku tedy došlo, ale se souhlasem obviněné. Proto se mladistvá dopustila křivého obvinění podle ustanovení paragrafu 345 odst. 2 trestního zákoníku.

Jakmile byla kontaktována mladistvá zpočátku OSPODEM, svoji vinu absolutně popírala. Když se ale dostavila na první konzultaci na středisko PMS, svoji vinu plně doznala a litovala jej.

Uložená sankce

Státní zástupkyně Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou rozhodla v trestní věci mladistvé o podmíněném zastavení a také mladistvé stanovila zkušební dobu v trvání 12 měsíců. Uložila jí také se souhlasem mladistvé výchovnou povinnost vykonat bezplatně a ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost formou pomocných a úklidových prací ve výměře 60 hodin v Domově důchodců. (Domově klidného stáří)

Průběh vykonávání uložené sankce a osvědčení

Mladistvá byla i s matkou pozvána na úvodní konzultaci, neprojevily však o spolupráci zájem a na konzultaci nedorazily. Mladistvá byla opět kontaktována, a o spolupráci tentokrát zájem projevila a dostavila se na středisko PMS. V rámci mediace, která mezi obviněnou a poškozeným proběhla již v přípravném řízení, se poškozenému osobně omluvila a vysvětlila důvody svého jednání. Následné uložené sankce splnila dle smluvených podmínek a probační úředník k ní neměl negativní připomínky. V závěrečné zprávě soudu také probační úředník uvedl, že v organizaci v níž mladistvá vykonávala SPČ byli s klientkou naprosto spokojeni. Byla šikovná a pro organizaci přínosem a velkou pomocí. Klientka také ze své vůle odpracovala i 2 hodiny navíc, celkem tedy 62 hodin.

Použité zdroje: Spis mladistvé PMS, Zpráva z OSPOD, Závěrečná zpráva o výkonu výchovného opatření, usnesení

Klient 3

Rodinná anamnéza

V době páchaní provinění žil mladistvý společně se svým mladším bratrem a jejich rodiči v bytě. Matka mladistvého uvedla, že vztahy mezi bratry byly dosti napjaté. Mladistvý od narození svého mladšího bratra vnímal rivalitu, byl odstrkován otcem, který upřednostňoval svého mladšího syna. Otec mladistvému často nadával. Matka uvedla,

že když žili všichni ve společné domácnosti, jejich soužití bylo dlouhodobě problémové. Problémy byly jednak mezi ní a manželem, veškerá péče o domácnost a chlapce byla na ní. Jakmile se to s chlapci začalo zhoršovat, otec to nechtěl řešit a dával to za vinu jí. Dle matky to hodně zhoršilo to, že otec velmi upřednostňoval mladšího syna a mladistvému velmi sprostě nadával a říkal mu, že ho nemá rád. U mladistvého byl diagnostikován autismus, často se choval tak, že spadl na zem a kňučel, poté se jeho chování stupňovalo a byl mnohem agresivnější, pokud se matky otec nezastal, agresivně často projevoval vůči ní. Matka uvedla, že to mladistvý pozoroval u manžela, a poté byl na ní agresivní i on. Mladší bratr byl na mladistvého vždy hodně fixovaný, mladistvý ho ale díky tomu, jak se k němu choval otec, a díky poruše bral jako soka.

Osobní anamnéza

Mladistvý v době, kdy probíhala různá znalecká vyšetření, chodil do deváté třídy základní školy. Opakoval osmou třídu z matematiky. Léčil se na psychiatrii společně s bratrem. V té době žil s otcem, během páchání ale žili oba synové ve společné domácnosti s rodiči. Během vyšetření uvedl, že ve svém volném čase hraje rád hry na počítači, je na internetu. Má rád závodní hru nebo různé vojenské střílečky. Sám uvedl, že měl málo kamarádů, skoro nikdo se s ním nebaví. S matkou se občas vídá. Matka u soudu uvedla, že nevhodného sexuálního chování si u mladistvého všimla už v hodně malém věku, kolem devíti let. Matka také uvedla, že jakmile ho za jeho nevhodné chování napomenula, mladistvý zareagoval tak, že řekl, že jde o legraci, smál se tomu nebo jí sprostě nadával. Tak reagoval na všechno, sprosté narážky měl na ni, bratra i otce. Na mladistvého bylo vypracováno několik znaleckých posudků. V odvětví psychiatrie, specializace pedopsychiatrie došla znalkyně k závěru, že mladistvý netrpí forenzně významnou duševní chorobou typu psychózy, trpí poruchou chování disharmonicky se vyvíjejícího jedince s rysy impulzivity, agresivity a nezdrženlivosti, která bude v budoucnu směřovat k těžké poruše osobnosti. V době spáchání byl schopen rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost. Ze znaleckého posudku z odvětví sexuologie bylo zjištěno, že mladistvý netrpí žádnou sexuální poruchou ani sexuální deviací. Má narušenou schopnost diferencovat věk i pohlaví sexuálních objektů, což v jeho věku není patologie. Za vinu kladené sexuální chování vyplývá z jeho patologicky strukturované osoby. Mladistvý byl ze sexuologického hlediska plně schopen rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost jednání ovládat.

Spáchaná provinění a náhled na ně ze strany pachatele

Mladistvý zhruba od začátku roku 2012 do srpna roku 2013 v přesně nezjištěné době fyzicky i psychicky týral svého mladšího bratra, o kterém věděl, že je mladší 15 let. A to tak, že před poškozeným opakovaně prováděl stimulaci penisu rukou, za současného užití vulgárních sexuálních narážek. Dále poškozenému ve výtahu naspřejoval vlasy a zapalovačem mu je zapálil. Poškozeného dále svázal a vymočil se mu na hlavu a břicho. Opakovaně ho bil, skopával ho z kola, házel po něm různé věci. Dále poškozenému vyhrožoval tím, že ho hodí do kyseliny, zavře ho do sudu, nechá jej tam, poté hodí do potoka a nikdo ho v životě nenajde. Dále před poškozeným onanoval a snažil se stříkat ejakulát na poškozeného, kterého přidržoval další nezletilý. Pachatel také pod příslibem hraní na počítači přiměl olizovat varlata a při vysávání nasál do hadice od vysavače přirození poškozeného. Dále za použití drátu, kterým poškozenému omotal krk, přinutil poškozeného k felaci. Ve dvou případech zalehl svým tělem poškozeného, který ležel na břiše, a strčil mu svůj pohlavní úd do konečníku. Dále poškozenému opakovaně pouštěl DVD s pornografickým obsahem. Pachatel se také vzájemně s poškozeným osahávali na různých místech na těle a přirození, oba si vzájemně zasouvali prsty či jiné blíže nezjištěné předměty do konečníku, přičemž mladistvý toto jednání doprovázel často vulgárními sexuálními výrazy. Proto se mladistvý dopustil provinění týrání osoby žijící ve společném obydlí podle paragrafu 199/1, 2 písm. d) TZ, dále provinění pohlavního zneužití podle paragrafu 187odst. 1 TZ, dále provinění znásilnění podle paragrafu 185 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odstavce 3 písm. a) TZ. Provinění ohrožování výchovy dítěte podle paragrafu 201/1, písm. a), odst. 3 písm. b) TZ a provinění vydírání podle paragrafu 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) TZ.

Mladistvý se už během obžaloby vyjádřil k těmto skutečnostem tak, že to není pravda, on s tím nesouhlasí a nikdy by to neudělal. Toto postavení měl po celou dobu vykonávání trestního opatření.

Uložená sankce

Mladistvému bylo rozsudkem krajského soudu pro mládež v roce 2015 uloženo úhrnné trestní opatření odnětí svobody v trvání 18 měsíců, mladistvému se výkon uloženého trestního opatření odložil na zkušební dobu v trvání 2 let. Dále pak bylo uloženo výchovné opatření- dohled probačního úředníka na zkušební dobu podmíněného odsouzení. Mladistvému byla také uložena povinnost zaplatit poškozenému na náhradě nemajetkové újmy částku ve výši 20 000 Kč.

Průběh vykonávání uložené sankce a osvědčení

U mladistvého byl dohled fakticky zahájen v roce 2016, frekvence konzultací byla zpočátku nastavena na 1x měsíčně, poté 1x za dva měsíce. Dohledový plán byl zaměřen především na motivaci k vedení řádného života, motivaci k hledání a posléze k udržení zaměstnání a řešení náhrady nemajetkové újmy poškozenému a nákladů trestního řízení. Zpočátku byla spolupráce s odsouzeným velmi složitá- byl ve špatné sociální situaci, pobíral omezené sociální dávky, nebyl zaměstnaný, byl rozhořčený z rozsudku a nebyl motivován ve svém životě cokoliv měnit. Postupnými kroky se podařilo některé věci změnit. Důležitou roli v životě odsouzeného sehrálo uložení a především následné vykonání trestu obecně prospěšných prací v jiné trestní věci. Vzhledem k aktivitě a dobré práci byl následně poskytovatelem zaměstnán doposud. V průběhu dohledových konzultací odsouzený spolupracoval bez výrazných problémů. Požadované dokumenty předkládal, i doklady o úhradě, dostavoval se až na jednu výjimku v řádných termínech, při rozhovorech spolupracoval. Jedinou problematickou oblastí je přijetí viny a získání náhledu na své protiprávní jednání- odsouzený stále trvá a své nevině. Co se týká náhrady škody, odsouzený částku uhradil v plné výši. Dle probačního úředníka splnil dohled z velké části účel, především v tom, že odsouzený ve zkušební době vedl řádný život, stabilizoval své životní poměry- má stálé bydlení, práci a příjem. K osvědčení nemá probační úředník námitky.

Použité zdroje: Spis PMS, Rozsudek, závěrečná zpráva o průběhu dohledu, znalecké posudky, záznam o úkonu- konzultace

5.2 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

V následující části budu shrnovat výsledky celého výzkumného šetření ze všech vybraných metod, tedy výsledky kazuistik, rozhovoru (viz Příloha A) a analýzy dokumentů. Snažila jsem se o co nejlepší přiblížení klientů a zmapování uložených opatření na středisku PMS ve Žďáru nad Sázavou.

VO1: Jaká je charakteristika klientů agendy mládeže vybraného střediska? (pohlaví, věk, mladiství/děti, recidiva)

Jak z Analýzy kriminality mládeže v soudním okrese Žďár nad Sázavou (dále také AKM), tak z rozhovoru jasně vyplývá, že kriminalita opravdu celkově klesá. A to právě i v řadách mládeže. Analýza ukazuje, že klesá jak počet spáchaných přestupků, tak počet

spáchaných trestných činů. Statistika nápadu spisů ukazuje, že počet klientů klesá, v roce 2016 šlo o 46 spisů v oblasti mládeže, v roce 2017 jich bylo 40. Vždy šlo o nápad nově evidovaných spisů ve sledovaném období, tedy od 1.1.2016 – 31.12.2016 a 1.1.2017 31.12.2017. Za rok 2018 se jednalo v celkovém nápadu o 26 spisů. Letos je od 1.1.2019 do 18.3.2019 evidovaných 9 nových spisů v oblasti mládeže. Je třeba ale zmínit, že celkový nápad znamená, že se jedná o nové spisy, kde byla PMS pověřena činností. Některé případy jsou ukončeny ve stejném roce, některé přechází do let dalších, například v případě uloženého dohledu probačního úředníka. Proto celkový počet „živých“ spisů byl k 18.3.2019 celkem 66 v oblasti mládeže. Z AKM také vyplývá, že od roku 2013 do roku 2016 počet odsouzených soudem a celkový nápad trestné činnosti jak dětí tak mladistvých ve Žďáru nad Sázavu klesá. V roce 2013 se jednalo o 15 dětí, kdežto v roce 2016 se jednalo o 9 dětí. Mladiství vyšli ještě lépe, v roce 2013 jich bylo 10, v roce 2015 je patrné zvýšení na 19, ale v roce 2016 šlo o velký pokles, konkrétně na 7 jedinců.

Co se týká zastoupení mladistvých a nezletilých, tak v minulém roce bylo větší zastoupení z řad dětí, letos jsou to mladiství. Vzhledem k tomu, že na středisko Probační služby chodí některé trestní věci pouze na vědomí, kde se nepočítá s uložením nějakého opatření, kterému by se později služba věnovala, mohou pracovníci vidět nápor v celém okrese. V loňském roce to bylo spíše mezi mladistvými a nezletilými vyrovnané, ale o něco více bylo nezletilých. Paní Nováková ale připouští, že v roce 2018 bylo mladistvých klientů extrémně málo. Nejčastější věk pachatelů paní Nováková označuje jako 16. rok věku, žádný důvod v tom ale nespátřuje. V loňském roce, kdy bylo větší zastoupení nezletilých, se často jednalo o pachatele narozené v roce 2004 a 2005. Je ale třeba uvést, že v případě asi 10 klientů narozených v roce 2004 a 2005 se jednalo o stejnou trestní věc, kterou spáchali společně. U většiny ale ještě neproběhl soud, a proto se mohou na Probační službu dostat až později.

Protože jsem si později uvědomila, že by mě také zajímalo zastoupení dívek a chlapců, spojila jsem se s paní Novákovou telefonicky, s prosbou, zda by mi mohla doplnit pár dalších informací. Paní Nováková uvedla, že v roce 2017, kdy se tedy jednalo o celkový nápad 40 ti spisů, bylo 9 dívek a 31 chlapců. V roce 2018 se jednalo o vyrovnaný počet, celkový nápad byl 26 spisů. Jak dívek, tak chlapců bylo 13. Letošní rok ukazuje do konce března nápad 8 spisů: 5 dívek a 3 chlapci. Zatím je tedy větší zastoupení u dívek, je třeba ale podotknout, že se jedná o téměř začátek roku, takže dle letošních čísel

ještě nelze dělat závěry. Ovšem celkový počet všech klientů ukazuje, že se jedná více o chlapce v řadách mládeže.

Recidiva na úseku mládeže také upadá. Většina případů skončí odklonem, a pachatelé se na středisko vrací spíše výjimečně. Je řada klientů, kteří se na středisko dostali jako nezletilí například s uloženým dohledem probačního úředníka, a poté se tam objevili znova už jako mladiství. Paní Nováková uvádí, že nejčastěji to bývá kvůli protiprávní činnosti v souvislosti s návykovými látkami, v okrese Žďár nad Sázavou konkrétně s marihuanou. Ale celkově vidí recidivu u mládeže jako minimální. *„Pak mám část klientů, které mám jako nezletilý, mají dohled, ale nestačilo jim to, nenapravili se, a pak se mi vrací jako mladiství. Nejčastěji to bývá v souvislosti s návykovými látkami, ale není to pravidlo. Jsou to spíše výjimky. Takže tady na okrese Žďár bych řekla, že jich je jako minimum, těch recidivistů na úseku mládeže.“* Že se ale i mezi mládeží recidiva objevuje, ukazuje i kazuistika u 3. klienta, kterému byl mimo jiné uložený dohled probačního úředníka a poté docházel na středisko i díky jiné trestní věci, za kterou mu soud uložil obecně prospěšné práce.

VO2: Jakého protiprávního jednání se dopouštějí klienti vybraného střediska?

Pokud bych zmínila kategorizaci trestné činnosti mládeže celkově v okrese Žďár n. S., tak dle AKM se celkově v okresu Žďár nad Sázavou jednalo v letech 2013 - 2016 nejvíce o majetkovou kriminalitu na prvním místě a na druhém o drogovou kriminalitu. Opět se ale jedná v rozmezí těchto let o pokles výskytu, tedy u majetkové. Pro zajímavost v roce 2013 došlo k 28 případům majetkové trestné činnosti a v roce 2016 šlo o 12 případů. U drogové je tomu jinak, v roce 2013 se jednalo o 6 případů, v roce 2018 byl nejvyšší nárůst na 16 případů, ale v roce 2016 můžeme mluvit opět o poklesu na 9 případů. U drogové kriminality je tak lehký nárůst.

Z rozhovoru také vyplývá, že v řadách mládeže jsou klienti nejčastěji odsouzeni za protiprávní jednání spojené s návykovou látkou, v tomto okrese převážně s marihuanou. Konkrétně tedy o porušení dle § 283 TZ. *„No určitě to jsou návykové látky, konkrétně teda marihuana tady na okrese. A ta trestná činnost spočívá v tom, že oni tu drogu distribuují a šíří, což někdy znamená i to, že si jí dávají i zadarmo. Nebo že jeden ji přinese a ostatní ji konzumují společně.“* Dle paní Novákové se ale o protiprávní jednání v této oblasti jednalo vždycky, nyní ale v této oblasti páchají nejčastěji. I když jsem výše zmínila, nemajetková trestná činnost je stále na žebříčku páchání na prvním místě, klienti se díky tomuto trestnému činu na středisku už dostávají výjimečně. Dle slov paní Novákové

majetková kriminalita ubyla. Dá se tedy předpokládat, že i když je majetková kriminalita na prvním místě, klientům za to nejsou uložena taková trestní opatření, která by spravovala Probační služba. V poslední době se mezi klienty v řadě dětí objevila protiprávní činnost spojená s porušováním domovní svobody dle § 178. Jednalo se o více pachatelů v jedné trestní věci. *„Teďka jsem měla dva případy, kdy to bylo porušení domovní svobody. Kdy asi 10 dětí vlezlo do starýho baráku.“* Objevuje se také poškození cizí věci. S tím souvisí vandalství, které bývá často spojováno s protiprávním jednáním u mládeže. Z rozhovoru ale vyplývá, že o vandalství se v poslední době jedná pouze zřídka. Občas se jedná o sprejerství, ale celkově jde o velmi malý výskyt oproti dřívějším rokům. Dá se tedy předpokládat, že na to má vliv i kamerový systém, který je v mnoha částech města. To připouští i paní Nováková a dodává, že spreje nepatří k malým finančním investicím, což může být také jeden z důvodů. Jako další důvod uvedla, že už sprejerství nemusí být tak lákavým, jako dříve, a také jsou zde možnosti využití legálních zdí.

Kriminalita spojená s kyberprostorem je stále aktuální téma, proto jsem směřovala otázku i do této oblasti. Dle rozhovoru se jedná o jednoho klienta za dlouhou dobu. Viz kazuistika 1. klienta., jehož skutek byl vyhodnocen jako ohrožování výchovy dítěte podle paragrafu 201 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku a šíření pornografie podle paragrafu 191 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Už dříve se jednalo o případ, kde šlo o využití telekomunikačních přístrojů. Tentokrát šlo o nebezpečné vyhrožování. Celkově se ale nejedná vůbec o častý případ klientů střediska. Dle paní Novákové se ale nejedná o výjimečný případ celkově, pouze si myslí, že se tyto případy většinou vyřeší například jako šikana na půdě školy atd., než, že by to došlo do fáze, kdy je pachatel odsouzen a poté se stal klientem střediska. *„Přijde mi výjimečný, aby se to dostalo až k nám, jinak si ale myslím, že to výjimečný vůbec není. Já si spíš myslím, z těch příběhů, co člověk slychá od škol, nebo od těch spolupracujících institucí, že se to neoznamuje. I když bych si samozřejmě chtěla myslet, že je to v pořádku, a že se to neděje.“*

Kazuistika třetího klienta ukazuje, že i když je poměr mravnostní kriminality opravdu malý, vyskytuje se. Klient byl odsouzen pro několik skutků se sexuálním podtextem. Šlo o velmi vážnou protiprávní činnost, kdy se dopustil provinění týrání osoby žijící ve společném obydlí podle paragrafu 199/1, 2 písm. d) TZ, dále provinění pohlavního zneužití podle paragrafu 187odst. 1 TZ, dále provinění znásilnění podle paragrafu 185 odst.1, odst. 2 písm. a) a odstavce 3 písm. a) TZ. Provinění ohrožování výchovy dítěte podle paragrafu 201/1, písm. a), odst. 3 písm. b) TZ a provinění vydírání podle paragrafu 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) TZ. Paní Nováková ale hodnotí tento případ jako opravdu

výjimečný a za dobu, kdy na středisku působí zároveň jako nejzávažnější na úseku mládeže. Za poslední dobu nebyl evidovaný klient s podobnými proviněními. Objevovali se zde nezletilí klienti, kteří se dopustili provinění pohlavního zneužití, kdy ale ani jednomu z nich nebylo 15, tudíž nebyli trestně odpovědní. Nebo se objevily případy, kdy jednomu z nich bylo čerstvých 15 let, a proto byl podmíněně odsouzen se zkušební dobou, ale bez dohledu probačního úředníka. Ukazuje se tedy, že u mládeže můžeme hovořit o předčasném zahájení sexuálního života, což už je nyní bráno jako jeden ze znaků kriminality mládeže, jak jsem již popisovala v teoretické části práce. Jak jsem již výše zmínila, mravnostní kriminalita se opravdu vyskytuje jen velmi zřídka, pokud budeme hovořit o celkovém výskytu na okrese Žďár nad Sázavou dle AKM, kde jsou tedy v tomto případě data od roku 2013-2016, se jedná pouze o dva případy.

VO3: Jaká jsou ukládána opatření klientům vybraného střediska?

Z rozhovoru vyplývá, že většina případů skončí odklonem, jedná se tedy o podmíněné zastavení trestního stíhání, dle §307 trestního řádu. „*U nás fakt nejvíc věcí jde na odklon. A končí podmíněným zastavení trestního stíhání s nějakou zkušební dobou. A já teda doufám, nebo myslím, že na to mám stejný názor jako naše státní zástupkyně, která to ukládá.*“ Klientům je nejčastěji uloženo podmíněné zastavení trestního stíhání se stanovenou zkušební dobou, ke kterému je uloženo nějaké výchovné opatření, což paní Nováková hodnotí velmi kladně. Největší výhodu spatřuje v tom, že si mládež více uvědomuje, že nějaký trest mají, protože se nejedná pouze o podmíněném zastavení trestního stíhání, ale musí při něm plnit něco dalšího, což vidí jako více účelné. Nejčastěji je z výchovných povinností ukládána společensky prospěšná činnost, dle §18 písm. c), viz kazuistika 1. klienta nebo podrobení se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem dle § 18 písm. g), v okrese Žďár nad Sázavou se jedná o program FLASH, viz kazuistika 2. klienta. Pokud provinění souvisí s návykovou látkou, z výchovných omezení je často zvoleno neuzívání návykových látek dle § 19/1 písm. e) ZSVM a povinnost nechat se testovat na návykové látky od probačního úředníka. Méně, ale i přesto dalším více ukládaným opatřením je dohled probačního úředníka, dle §15 odst. 2 písm. a). to ukazuje i kazuistika u 3. klienta.

Všechna vyjmenovaná výchovná opatření, vyjma dohledu probačního úředníka, lze uložit už v přípravném řízení se souhlasem klienta. V té chvíli hraje tedy probační úředník důležitou roli, trestní opatření předjednává. Z rozhovoru pramení, že paní Nováková tato opatření mládeži předjednává ráda, vidí v nich z hlediska účelovosti velkou roli při recidivě, která je malá. Snaží se opatření navrhnout dle individuálnosti klienta a také spáchaného provinění nebo činu jinak trestného. Od roku 2016 funguje program FLASH, kterým prošlo už 15 klientů (3 běhy po 5 ti klientech), jako největší výhody v plnění tohoto opatření vidí paní Nováková v nastaveném průběhu práce s klienty. Pracuje se ve třech rovinách- individuální práce s klientem, práce se skupinou klientů, a s rodinou. Z mého pohledu je velké plus, že se v programu pracuje i s rodinou, která je pro klienta velmi důležitá, zejména v tomto období.

Ráda bych se věnovala i mediaci, která sice nepatří mezi uložená opatření, ale i tak hraje z mého pohledu důležitou roli pro oběť i pachatele. V případě, kde se vyskytuje oběť (poškozený), paní Nováková navrhuje mediaci vždy. Bohužel ne vždy se jedná o přijatou nabídku, a to buď ze strany pachatele, nebo poškozeného, což je častější varianta. K mediaci ale paní Nováková nikoho netlačí, a vždy to nechá na rozhodnutí pachatele a poškozeného, na druhou stranu je ideální situace, kdy klienti s mediací souhlasí, a paní Nováková může obě strany na mediaci připravit. Pro paní Novákovou je ale důležité, když jsou obě strany na mediaci nastavené a nechtějí se spíše pouštět do vzájemné konfrontace. I když mediací neprobíhá příliš mnoho, vidí ji paní Nováková jako velmi dobrou možnost, protože může dojít k osobní omluvě ze strany pachatele, oběť vyslechne pachatele, proč k páčání došlo a může se stát, že část způsobené škody odpustí nebo dojde k jinému plnění než penězi. K mediaci došlo právě i v případě 2. klienta, kde došlo k osobní omluvě a vysvětlení svého jednání ze strany obviněné, paní Nováková uvedla, že se jednalo o velmi emotivní mediaci, která ale dopadla dobře, poškozený omluvu přijal a využil mediaci také k tomu, aby i on popsal své pocity při jeho původním obvinění.

Co se týká trendů, tak paní Nováková žádné nezaznamenala, ale připouští, že zmíněná tři opatření se v posledních letech ukládají nejvíce, vzhledem k tomu, že většina trestních věcí končí odklonem. *„Dříve bylo možná více OPP na mládeži, teď opravdu...loni jsem měla snad dvě. Ale možná je to tím, že hodně těch věcí skončí odklonem, že vůbec k tomu soudu nedojdou.“* Dalším řešením také bývá uložení dohledu probačního úředníka.

5.3 Závěry a diskuze výzkumného šetření

To, že počet registrované kriminality má sestupnou tendenci, je dokázáno mnoha statistikami. Ostatně každý rok IKSP vydává Analýzu kriminality, kde najdeme konkrétní čísla. Proto mě zajímalo, zda se toto tvrzení potvrdí i na území okresu Žďár nad Sázavou. V rámci výzkumu jsem dostala k dispozici Analýzu kriminality mládeže na území okresu Žďár nad Sázavou, která pokles potvrdila. To se samozřejmě také odráží na tom, že středisko PMS má registrovaných méně klientů, a to hlavně na úseku mládeže. Agenda mládeže má v počtu klientů k letošnímu roku větší zastoupení mladistvých. V roce 2018 tomu bylo jinak, větší nápor byl ze strany nezletilých, bylo to dáno ale také tím, že počet mladistvých byl extrémně malý. Větší zastoupení je celkově u chlapců než u dívek, ale při nápadu pouze nových spisů v roce 2017 se ukázalo, že i zastoupení dívek je poměrně vysoké, jednalo se v tomto roce o stejný poměr mezi chlapci a dívkami. Recidiva se objevuje i v řadách mládeže, ale dobrou zprávou je, že se vůbec nejedná o častý jev.

Páchaná protiprávní činnost klientů byla dalším tématem, které mě zajímalo. Z výzkumného šetření jasně vyplynulo, že největší zastoupení je u drogové kriminality. Klienti nejvíce páchají protiprávní činnost v souvislosti s návykovou látkou, konkrétně tedy s marihuanou. Jde o porušení § 283 TZ. Překvapilo mě, že majetkové kriminality u klientů ubývá, a sestupná tendence je určitě i u vandalství, tedy většinou u porušování §257 poškození cizí věci. V tomto poklesu vidím velkou zásluhu v tom, že ve městě funguje kamerový systém, a také asistenti prevence, kteří se dostanou i do lokalit, kde kamerový systém není. To potvrzuje i AKM, kde je uvedeno, že od doby, kdy funguje kamerový systém a Asistenti prevence je také registrováno méně výjezdů Městské policie. Bohužel se ale ukazuje, že drogová kriminalita je ve velkém zastoupení, a z toho usuzuji, že je pro řadu mládeže stále velmi aktuálním problémem. Jak paní Nováková zmiňovala, funguje spousta preventivních programů pro žáky základní i střední školy, které jsou zaměřené na různá témata. Sama pracuji jako lektorka Primární prevence ve Žďáru nad Sázavou a mohu potvrdit, že z nabízených témat je pro žáky vždy téma internetu nebo drog tím nejzajímavějším. Usuzuji tak dle aktivity žáků během programů, jejich nasazení, častých dotazů, a to i těch anonymních. Proto vidím velkou potřebu i nadále v poptávce škol na primární programy jako prevenci k těmto rizikovým jevům velmi důležitou. I když není na středisku vůbec velké zastoupení klientů se spáchanou kriminalitou v oblasti kyberprostoru, není tato kriminalita v celkovém zastoupení

výjimečnou. Osobně vidím páchání v této oblasti jako velmi nebezpečné, a to zejména kvůli psychickým důsledkům, které mohou u oběti nastat.

Z výzkumného šetření vyplývá, že jako nejčastější ukončení trestních věcí bývá zvolen odklon. Ovšem pro větší účelnost se nejedná pouze o samostatné podmíněné odsouzení, ale je k tomu uloženo opatření. V tomto okrese je nejčastější zvolenou variantou výchovné opatření, a to konkrétně společensky prospěšná činnost, dle §18 písm. c), nebo podrobení se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem dle § 18 písm. g), v tomto případě se jedná konkrétně o program FLASH, kterým do března roku 2019 prošlo už 15 klientů. Jak jsem již zmiňovala výše, nejčastěji je páchání v souvislosti s návykovou látkou, proto není překvapením, že je často uložena i výchovná povinnost zdržet se užívání návykových látek a k tomu i testování probačním úředníkem. Což hodnotím velmi kladně a myslím, že pro takto mladé uživatele návykové látky je abstinence velmi důležitá. Uložený dohled probačního úředníka patří také k častějším zvoleným opatřením. Jeho výhodu osobně spatřuji v tom, že se jedná o dlouhodobější spolupráci s klientem, což může dle mého názoru vést k lepším výsledkům.

Je třeba upozornit na to, že okres Žďár nad Sázavou nepatří počtem obyvatelstva k velkým celkům, proto se počty klientů, spáchaných skutků a také spisů pohybují opravdu v jednotkách. I tak ale vidím důležitost zkoumání menších středisek jako důležité, zvláště pro případné porovnávání se středisky jinými. Je třeba stále mapovat situaci kriminality, a zvláště na úsecích mládeže, protože ta nám často ukazuje, jak bude kriminální chování pokračovat nebo do jakých oblastí bude páchání směřovat, a podle toho také zvolit dostatečnou prevenci.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo seznámení s možnými variantami uložených opatření mládeži, která se dopustila protiprávního jednání, což dle mého názoru celková práce naplnila.

Teoretická část se věnuje vysvětlení základních pojmů, které s tématem souvisí a neodmyslitelně k němu samozřejmě patří. Protože je práce zaměřena do oblasti kriminality a to konkrétně u delikventní mládeže, popisují základní charakteristiku této kriminality, její znaky a také vývoj na území České republiky. Nejobsáhlejší kapitolou v teoretické části práce je kapitola věnující se opatření, která mohou být mládeži uložena. Uvedla jsem všechny možné uložené druhy opatření, a těm, které byly pro mě ve výzkumném šetření klíčové, jsem se věnovala více. Nechybí také představení Probační a mediační služby, protože ta hraje při mnoha uložených opatření důležitou roli.

Ve výzkumném šetření bylo mým cílem přiblížení klientů a zmapování uložených opatření na konkrétním středisku PMS. Proto jsem se snažila o co nejlepší představení klientů na úseku mládeže, kde pro mě bylo také důležité zjistit, zda počet klientů na středisku PMS klesá, což výzkumné šetření potvrdilo. Kriminalita mládeže má opravdu klesající tendenci a to platí i v počtu nápadů spisů, tedy klientů. Větší zastoupení je u mladistvých než u dětí a také u chlapců než u dívek. Recidiva se u mládeže objevuje, ale nejedná se vůbec o častý jev.

S tím, jaká jsou klientům ukládána opatření, samozřejmě souvisí i otázka, jakého protiprávního jednání se dopouští. Na toto téma byla orientována druhá výzkumná otázka. Jak se ukázalo tak největší zastoupení je u drogové kriminality, zejména v souvislosti s marihuanou. Majetkové kriminality, která bývá také často spojována s kriminalitou u mládeže, je oproti drogové méně. Co mě ale překvapilo, je fakt, že vandalství, které jsem v teoretické části zařadila do znaků kriminality mládeže, je už bráno spíše jako výjimka a pracovníci se s klienty, kteří by se dopouštěli takového protiprávního jednání, setkávají už velmi málo. Z výzkumného šetření také vyplynulo, že i když kyberkriminalita není častým typem protiprávního jednání, tak i přesto můžeme klienty s tímto skutkem na středisku najít. Objevují se i pachatelé s mravnostní kriminalitou, dobrou zprávou ale je, že se jedná spíše o výjimečné případy.

Vzhledem k tomu, že se ve většině případů nejedná o závažnější delikvenci, je většina trestních věcí řešena odklonem, ke kterému je mladistvému nebo dítěti často uloženo ještě vhodné výchovné opatření. Mezi ty patří společensky prospěšná činnost,

zúčastnění se programu FLASH nebo dohled probačního úředníka. Pokud se jedná o provinění spáchané v souvislosti s návykovou látkou, může být uložena také výchovná povinnost zdržet se užívání návykové látky a nechat se testovat. Uložení těchto opatření vnímám velmi kladně pro budoucí vývoj jedince v oblasti páchání. Myslím si, že pokud je třeba s jedincem pracovat dlouhodoběji nebo se například jedná o závažnější provinění, je dobrým řešením uložený dohled, ve kterém je práce s klientem intenzivnější a dlouhodobější. Pokud jde spíše o mladickou nerozvážnost, prvopachatele nebo o méně závažné provinění, je program FLASH vzhledem k jeho charakteristice, nebo společensky prospěšná činnost, dobrou volbou pro uvědomění si svého jednání a možnou nápravu.

Vzhledem k zjištěným výsledkům výzkumné práce je dobrou zprávou, že se potvrdilo klesání páchání mládeže i v okrese Žďár nad Sázavou, a s tím související i klesající počet klientů na středisku PMS. Práci považuji za přínosnou hlavně z toho důvodu, že poukázala na stávající problém v oblasti návykových látek u mladistvých, kdy se v jejich souvislosti bohužel dopouštějí i protiprávního jednání. I když jsem už v závěru výzkumného šetření zmínila, že se jedná o zjištěné jednotky, tak si myslím, že by bylo dobré směřovat primární prevenci do této problémové oblasti. Vidím důležitost také v tom, aby se prevence věnovala i problematice kyberprostoru, který je také pro mnoho dětí aktuálním. Mnoho z nich se dopouští protiprávního jednání, aniž by si toho byly vědomy. Proto je dle mého názoru důležité zajištění dostatečné informovanosti i ze strany rodičů. Pokud bude vhodně zvolena prevence, můžeme doufat v možné zlepšení a další klesání v počtu kriminality.

Seznam použitých zdrojů

DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. 2018. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2017*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 133 s. ISBN 978-80-7338-172-1

HENDL, Jan. 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 437 stran. ISBN 978-80-262-0982-9.

KARABEC, Zdeněk, ed. 2003. *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 143 s. Studie. ISBN 80-7338-021-8.

KRACÍK, Martin. In: ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. 2010. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

MATOUŠKOVÁ, Andrea et al. *Almanach Probační a mediální služby: už 15 let jsme tu s vámi*. 2015. Praha: PMS - Probační a mediální služba České republiky, 39 stran. ISBN 978-80-260-8423-5.

MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ, Pavla a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.

NOVÁKOVÁ, Markéta a SOUKAL, Josef. 2016. *Informační leták-program sociálního výcviku FLASH*. Kolpingovo dílo České republiky z.s.,

NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL Josef a kol. 2004. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 451 s. ISBN 80-7357-026-2.

SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. 2004. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 250 s. ISBN 80-86432-82-3.

SVATOŠ, Roman. 2009. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 118 s. Vysokoškolská učebnice VŠERS. ISBN 978-80-86708-81-2.

TESAŘ, Petr. In: ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. 2010. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA Josef a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 636 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 870 s. ISBN 80-7178-802-3.

ZEHR, Howard. In: ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. 2010. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

Informační leták- Probační dohled [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/images/clanky/letak_Dohled_CZ.pdf

Obecné informace. *Justice* [online]. 2017 [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>

Poslání a cíle Probační a mediační služby. *Probační a mediační služba ČR* [online]. 2002-2019 [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Zpráva o realizaci akreditovaných probačních programů v roce 2014. *Probační a mediační služba ČR* [online]. 2002-2019 [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/mladistvi_probacni_programy_Zprava_o_realizaci_2014.pdf

Přílohy

Příloha A: Rozhovor s paní Mgr. Markétou Novákovou Irovskou

1) Jak dlouho se své práci věnujete a co Vás vedlo k tomu se věnovat takovému zaměstnání?

Odpověď: Práci probačního úředníka se věnuju od roku 2001 a vystudovala jsem sociální práci, takže jsem hledala něco v oboru a Probační a mediační služba byla spíše náhoda, než cíl.

Otázka: Když mluvíte o náhodě, tak jak k tomu tedy došlo?

Odpověď: No já jsem chodila na výběrové řízení už během pátého ročníku, a tohle byla jedna z možností. Dali mi nejdříve vědět, proto jsem to zvolila, takže šlo opravdu o náhodu.

2) Jak dlouho se věnujete přímo agendě mladistvých na středisku ve Žďáru Sázavou, a jaké zásadní změny se podle vás v této agendě odehrály?

Odpověď: V agendě mladistvých jsem od roku 2011, kdy jsem se vracela po mateřské a zbyla na mě. Co se týká změn, tak je to určitě nižší nápad. Děti v poslední době opravdu ubývá, v posledních letech, jinak asi úplně změny nebyly. Přibývá více návykových látek, ty tolik nebyly. Jinak žádné opravdu změny nebo trendy nepocítuju.

3) Statistika za rok 2016 a 2017 ukazuje, že počet klientů mezi mládeží klesl. Máte pro to nějaké vysvětlení?

Odpověď: Spíše jsou to věci, na kterých usuzuju, než, že bych to měla spočítaný nebo vyzkoumaný. Ale myslím si, že část bude určitě způsobená tím, že jsou to ty slabší ročníky. Že tady v tomhle období je méně dětí, od těch 15 do 18. No a pak taky určitě dobrá prevence. Je spousta preventivních programů ve školách, a mám pocit, že Žďár je na tom hodně dobře. Máme opravdu velikou síť neziskových organizací, pak se taky rozvíjí různé preventivní aktivity v rámci škol, takže chci věřit, že i tohle má nějaký smysl.

Otázka: Když mluvíme o té prevenci, tak mě napadá, že ve Žďáře fungují preventisté, kteří se dostávají do různých částí města. Myslíte tedy, že i tohle může mít vliv na menší páchání, když se dostanou do míst, kde není kamerový systém?

Odpověď: Určitě si myslím, že to má efekt. Tohle a nějaké další programy a programy do škol. A mám zkušenost i informace, že někteří učitelé se věnují různým preventivním aktivitám i v rámci výuky. Jako třeba finanční gramotnost, drogy.

4) V poslední době se hodně mluví o kyberprostoru, a to i v souvislosti s kriminalitou, myslíte si, že i tohle může být důvodem poklesu v páchání kriminality mládeže?

Odpověď: Já myslím, že je to trend, o kterém se hodně mluví a zřejmě to tak i bude. Na druhou stranu to pro mě pro okres Žďár z těch čísel nevyplývá. Protože máme po dlouhé době 1 případ kyberkriminality na úseku mládeže. Ale mluví se o tom, i ty školy o tom mluví. Otázka je, kolik věcí dojde až do toho trestního řízení. Protože spíš to možná řeší jako šikanu nebo kybešikanu a řeší se to v rámci školy nebo v rámci OSPOD. Ale otázkou je, kolik z toho dojde právě do toho trestního řízení. Taky kde není žalobce, není soudce, takže je možný, že hodně těch věcí se jako neoznámí. Že se dějou, všichni o tom mluví, asi to víme, slyšíme ty příběhy, ale asi jako do toho trestního tady u nás na okrese... fakt těch čísel je málo.

Otázka: Takže to může souviset i s tím, že se nejedná o registrovanou kriminalitu?

Odpověď: Ano určitě i s latentní.

5) Jaký je nyní alespoň přibližný počet spisů mládeže?

Odpověď: Dnes jsem koukala, že úplně živých spisů mládeže mám 66. A z toho 9 je nových trestních stíhání od 1. ledna letošního roku. Takže tam zase malinko vypadá, že to bude víc oproti minulému roku.

Otázka: Když to tedy porovnáte s minulým rokem, tak to vychází jak?

Odpověď: Mám pocit, že jsem jich měla 9 za celý rok. Tedy nových trestních stíhání. Nekoukala jsem tedy na celý rok, ale do toho března jich bylo 5 a teď jich je 9. Tam to bylo extrémně nízký.

6) Převládají spíše spisy mladistvých nebo dětí?

Odpověď: Teď mladistvých. Minulý rok bylo více nezletilých. I nám chodí některé věci na vědomí, kde se nepočítá s uložením nějakého opatření, které by dělala Probační služba. Takže jako vidím i celkový nápad v tom okrese. A loni to bylo vyrovnaný, nebo jich možná bylo i o malinko víc, než těch mladistvých. Ale to bylo zase tím, že loni těch mladistvých bylo extrémně málo. Takže letos je to zase zpátky a těch mladistvých je víc. Ale jsou to jednotky.

Otázka: Od koho Vám nejčastěji věci přichází? Statní zastupitelství, policie nebo soud?

Odpověď: Mládež chodí standardně od policie, tam dokonce musí. To je paragraf tuším 60 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Kdy v momentě, kdy je zahájeno trestní stíhání, tak to musí poslat Probační službě. A tady teda na okrese, protože je tedy zkrácené řízení i klasické, tak tady na okrese se na mládež to zkrácené vůbec nedělá. Všechno probíhá v tom klasickém. Takže i jako je na to dost času. Vlastně všechny ty podněty, ty prvotní, chodí od policie. Takže mě v podstatě se dostane každý mladistvý do rukou, tady v okrese. Jinak v tom přípravku jim nabízíme spolupráci, pokud oni v téhle fázi trestního řízení projeví zájem, tak spolupracujeme dál. Snažíme se nějak tu situaci vyřešit, nastavit tam třeba i nějaká preventivní opatření, navrhujeme nějaká opatření. A musím říct, že většina věcí na mládeži tady v okrese končí odklonem plus k tomu nějaké výchovné opatření.

A co se týká nezletilých, tak tam primárně nevstupujeme v tom přípravném řízení, tam nám to policie posílat nemusí ani nemá. V zákoně to není. Tam se opravdu hovoří jen o těch mladistvých, to znamená od 15 do 18 a u nezletilých je ten postup jiný a tam nám ty informace chodí až od soudu. A chodí nám v podstatě jakoby na vědomí s tím, že tam vidíme, jestli státní zástupce navrhuje nějaké opatření, které vykonává Probační služba. U těch nezletilých je to nejčastěji dohled nebo testování. Takže tam už vidím, co ta státní zástupkyně navrhuje, ale vstupujeme do toho až po pravomocném rozhodnutí soudu. Takže až když soud ten dohled nebo testování uloží. Takže i do části těch mladistvých vůbec nevstupujeme, protože jim je uložené jiné opatření, třeba napomenutí s výstrahou, nebo psychologický program nebo program ve středisku výchovné péče, tak tam do toho nevstupujeme. Nebo jenom na výslovnou žádost soudu, že tam chtějí mít nějakou kontrolu. Ale to je tak jednou za rok.

7) Jaký je nejčastější věk pachatelů v posledních letech?

Odpověď: Zase, nemám to úplně spočítaný, ale tipla bych si, že těch 16. Loni přibyli ti nezletilý, to byl většinou ročník 2004 a 2005, ale zase jsou to jednotky, to nejsou obří čísla. Ale nejčastěji bych řekla, že těch 16.

Otázka: Myslíte si, že tohle může mít nějaký důvod?

Odpověď: To vůbec netuším.

8) Objevují se i v řadách mládeže recidivisté?

Odpověď: V poslední době spíš míň. Musím říct, že opravdu většina těch případů, které se mi dostanou už v tom přípravném řízení, tak skončí odklonem. A tím to většinou i jako skončí, takže se mi vrací spíš výjimečně. Pak mám část klientů, které mám

jako nezletilý, mají dohled, ale nestačilo jim to, nenapravili se, a pak se mi vrací jako mladiství. Nejčastěji to bývá v souvislosti s návykovými látkami, ale není to pravidlo. Jsou to spíše výjimky. Takže tady na okrese Žďár bych řekla, že jich je jako minimum, těch recidivistů na úseku mládeže.

Otázka: Máte pocit, že je to tím, že předešlé uložené opatření nesplnilo dostatečně svůj účel?

Odpověď: No já myslím, že u většiny to splní, proto máme těch recidivistů málo. A těch několik nepatrných jednotek, kdy byl uložený dohled, a pak se nám vrátili znova, mám pocit, že to bylo vždy v souvislosti s návykovými látkami, že měli dohled, za to, že dealovali drogu, a že si nedali pozor. Mají nějaký životní postoj, který je vede k tomu, že to zkoušeli znova. Ale jsou to spíše jednotky. Pak mě napadají výjimky, kdy mám jednoho klienta, který měl dohled, dvě OPP, pořád je jako mladistvý, a teď má asi 6 nových trestních stíhání, a je to všechno krádež. Neustále páchá trestný čin krádeže. Ale to je jako úplná výjimka, spíš bych řekla extrém.

9) Díky jakému provinění se u vás v posledních letech často klienti takto mladého věku ocitnou? Vidíte nějakou změnu oproti minulým rokům?

Odpověď: No určitě to jsou návykové látky, konkrétně teda marihuana tady na okrese. A ta trestná činnost spočívá v tom, že oni tu drogu distribuují a šíří, což někdy znamená i to, že si jí dávají i zadarmo. Nebo že jeden ji přinese a ostatní ji konzumují společně. Takže v tom spočívá ta trestná činnost. A myslím, že to bylo vždycky, teď je to možná výjimečné tím, že je to nejčastější trestný čin, který páchají. Trošinku víc ubyly majetková. Už se moc nekrade, nějaký chaty vykradený. Třeba peněženku ukradenou jsem neměla už ani nepamatuju. Nejčastěji s kreditní kartou, takže měli ještě zneužití platebního prostředku, to jsem fakt už neměla hrozně dlouho. Takže nejčastěji s návykovými látkami, a pak to jsou jako takové výjimky. Teďka jsem měla dva případy, kdy to bylo porušení domovní svobody. Kdy asi 10 dětí vlezlo do starýho baráku. Jen jedna byla mladistvá, ta byla velmi rychle odstíhaná. Dostala odklon, k tomu měla program, SPČ a dohled. Měla opravdu hodně opatření, protože to bylo poměrně závažné a jí bylo úplně čerstvě 15. Ostatním bylo těsně do 15 a ti postupně dobíhají. Přemýšlím, kolik jich už mám, ale myslím, že dva. Někteří mají dohled, a někteří jen napomenutí. Ale většina ještě ani neprošla soudem, protože tam to trvá fakt rok. Stalo se to loni o Velikonocích a ještě neproběhly soudy. Dále tam mám holčinu, která prokopla ve vzteku výtah a způsobila škodu asi 5 000 Kč, takže poškození cizí věci. Loni jsem měla také podání alkoholu dítěti,

to znamená dítěti do 15 ti. To byly dokonce dva případy a oba dva spočívaly v tom, že alkohol ty děti na tu párty donesly. Taky to byli mladiství a ta oběť v uvozovkách byla do 15 ti. Občas nějaké sprejerství, ale to je taky spíš výjimečný v posledních letech. To zase pamatuji roky, kdy toho bylo hodně. To byl taky trend, že všichni sprejovali, tak teď když mám jeden za rok, tak je to úplně výjimka.

Otázka: Takže myslíte, že vandalství upadá?

Odpověď: Upadá. Možná to je i tím, že je kamerový systém v těch rizikových lokalitách, takže mají strach, že je uvidí. Pak to také možná souvisí s tím, že ty spreje jsou docela drahý, takže možná chtějí dát ty finance jinam. A možná je to o tom, že to už děti nebaví. Nebo někde jsou i ty legální plochy, takže si můžou dojít tam. Ale to je opravdu trestný čin, kterého bylo hodně tak těch 8 let zpátky a teďka úplně výjimečně.

Otázka: A co provinění spojené s mravnostní kriminalitou?

Odpověď: To vůbec, napadá mě jen ten jeden případ, kde byla zároveň i ta kyberkriminalita, to bylo šíření pornografie a ohrožování výchovy dítěte. Je tady ještě jeden případ, ale ten je už starší, ale to je opravdu extrémní případ, nevzpomínám si, že bych tady někdy předtím měla, že by mladistvý zneužíval nezletilýho. Občas to dřív bývalo, náš soudce tomu říkal „nedočkavci“, ale tam šlo o to, že byli oba dva nezletilí, takže ani jednomu nebylo 15. Což je ta lepší varianta. Protože oba jsou nezletilí. Nebo tomu jednomu bylo 15 a tam je docela vysoká sazba, je tam nad 5 let, takže tam nejdou OPP, domácí vězení ani nic podobného. Ale většinou končili podmínkou, a to většinou podmínkou bez dohledu. Protože většinou to bylo tak, že tomu pachateli bylo opravdu těsně po 15 a té v uvozovkách oběti těsně před 15.

10) Dostávají se k Vám klienti i díky provinění spojené s již zmíněným kyberprostorem?

Odpověď: Opravdu jeden klient za dlouhou dobu. Ještě jeden z dřívějších let. To byla taky kyberkriminalita, taky spíš výjimečná. Tam šlo o to, myslím, že to bylo stíhané jako nebezpečné vyhrožování, protože tam byly tři pachatelé, kdy během vyučování informatiky posílali zprávy z veřejného prostoru, takzvaně SMS brány. Posílali různé výhrůžné, podle nich vtipné hlášky dvěma holkám, které si našli ve svém telefonním seznamu. Byly to hlášky typu: „Počkám si na tebe, až to nebudeš čekat.“ „Zabiju tě.“ „Vyskočím na tebe.“. Takový opravdu hnusný vyhrožování. Hodně věcí mělo i ten sexuální podtext. A chlapcům to přišlo jako velká sranda, takže se bavili v hodině

informatiky. Nakonec to dopadlo dobře, proběhla tam mediace. Proběhla omluva, zaplatili veškerý náklady, které měla oběť s tím trestným činem. Jezdila na psychiatrii, jezdila několikrát k výslechu, takže tam vznikaly náklady, a oni všechno do koruny zaplatili. Dokonce si pamatuju, že je vezl po mediaci všechny tatínek té oběti domů, protože všichni bydleli ve společném městě. A v tomhle případě byla ta mediace výborná, protože chlapec slyšel příběh té holky. Kdy ona studovala v nějakém městě tady na Vysočině a tam někoho přepadli, znásilnili, a ona si to spojila, a v momentě, kdy ten chlapec tohle slyšel, tak mu došlo, co to bylo za průšvih.

Otázka: Ale i tak si teda myslíte, že se to k vám dostane výjimečně?

Odpověď: Přijde mi výjimečný, aby se to dostalo až k nám, jinak si ale myslím, že to výjimečný vůbec není. Já si spíš myslím, z těch příběhů, co člověk slyší od škol, nebo od těch spolupracujících institucí, že se to neoznamuje. I když bych si samozřejmě chtěla myslet, že je to v pořádku, a že se to neděje.

11) Jaká opatření jsou Vaším klientům ukládána?

Odpověď: U nás fakt nejvíc věcí jde na odklon. A končí podmíněným zastavením trestního stíhání s nějakou zkušební dobou. A já teda doufám, nebo myslím, že na to mám stejný názor jako naše státní zástupkyně, která to ukládá. Končí vlastně rozhodnutím státní zástupkyně, a mně se hodně líbí, že to není obyčejná zkušební doba, ale že je k tomu nějaké výchovné opatření. A většinou to bývá SPČ, tedy společensky prospěšná činnost nebo FLASH, což je program psychologického výcviku, nebo když je to spojené s těmi návykovými látkami, tak je to zákaz užívání návykových látek a povinnost nechat se testovat. To jsou takové tři nejčastější, které se ukládají. A já to vždycky navrhuju podle možností toho klienta taky podle spáchaného typu trestné činnosti. Takže já už v tom přípravném řízení se je snažím vést k tomu, že by měli to protiprávní jednání nějak odčinit, což se dá udělat různým způsobem. Třeba, když vznikla škoda, tak aby tu škodu zaplatili, aby se omluvili. Když se to povede, tak se tam udělá mediace, takže je tam možnost vysvětlení tomu poškozenému. Když tam poškozený není, což jak jsem říkala, mám nejvíc činů spojených s tou návykovou látkou, a já si teda nemyslím, že ten kdo si tu drogu koupí, je poškozený. Já vím, že někdy to tak policie vede, já to tak nevedu, mně to přijde úplně absurdní, takže s těmi, co si tu drogu koupí nebo ji společně vykouří, tak je nepovažuju za poškozený a nepracuju s nimi tak. Takže abych dělala mediaci mezi tím, kdo drogu přinese a mezi tím, kdo si ji koupí mi přijde fakt absurdní. Nebo aby se mu omlouval za to, že mu tu

trávu dal. Takže to ani nedělám. Tím pádem, tam ani nevznikne žádná škoda, ale u tý trávy se je snažím vždycky motivovat k tomu, aby začali abstinovat. A často se dohodneme na tom, že mi dají předběžný souhlas, s tím zákazem užívání návykových látek. Teď jsem měla i klientku, která to vyloženě chtěla, aby měla nad sebou nějaký bič, aby abstinovala. Ale jsou případy, kdy vidím, že ten klient toho není schopnej, třeba když už kouří moc dlouho nebo není nastavenej k abstinenci, už je někde jinde než v experimentu, tak tam to nenavrhuju, protože si myslím, že by to nebyl úplně nejlepší způsob a nesplnilo by to účel té věci. Tak s ním pracuju jinak a spíš navrhuju dohled probačního úředníka, abych s ním mohla pracovat. Já s něma ale fakt pracuju tak, aby si k tomu došli sami, takže v momentě, kdy to opatření navrhuju, tak je to po dohodě s tím klientem. Podepíše mi i souhlas s tím patřením a státní zástupkyně, pokud to vidí stejně, tak to uloží, anebo ne. Ale častěji se shodneme. V případě náhrady škody, domlouváme splátkový kalendář, a oni to v rámci zkušební doby splácí. Takže většina těch případů končí odklonem s nějakým výchovným opatřením podle typu klienta a typu trestné činnosti, tak aby tu zkušební dobu neměl úplně volnou. Protože já jsem teda přesvědčená o tom, že prostá podmínka je pro tyhle děti nic. To je nic, oni ani neví, že to mají. Takže mně se líbí, že musí udělat něco, čím to protiprávní jednání odčiní. Někdy je to SPČ, kde je nejvyšší sazba 60 hodin odpracovat ve prospěch nějaké obecně prospěšné instituce a pak tedy ten náš program.

Může se stát, že se klient nedoznává a odklon není možný, pokud se klient zcela nedoznává, v tom případě jde ta věc k soudu. Takže v tom případě ho odkážu na obhájce nebo mi volá už sám obhájce s tím, že si s klientem bude pracovat sám. Nebo pak jsou tady trestné činy s trestní sazbou nad 5 let, která jde taky vždy k soudu a tam taky není možný odklon, v tom případě spolupracuju se soudem, napíšu nějakou zprávu tam, ale zase taky navrhuju nějaké opatření, takže třeba obecně prospěšné práce nebo podmínka s dohledem. Zase jde SPČ, jde FLASH, nebo zákaz užívání těch návykových látek, ale už je to spojené s nějakou větší sankcí, že už to není ten odklon ale třeba podmínka nebo ty OPP, ale těch je fakt málo, které se překloupí do toho vykonávacího. Takže převážně přípravné řízení.

12) Pozorujete při ukládání opatření nějaké trendy?

Odpověď: Dříve bylo možná více OPP na mládeži, teď opravdu...loni jsem měla snad dvě. Ale možná je to tím, že hodně těch věcí skončí odklonem, že vůbec k tomu soudu nedojdou. Jinak trendy, já mám pocit, že ne, u nás na okrese teda, je možné, že jinde je ta situace jiná. Ale mám pocit, že u nás je ta situace už dlouho takhle. Fakt se nám

to osvědčilo. Možná je to tím, že k těm odklonům dostávají výchovný opatření, že to není tak, že ví, že dostali nějakou podmínku, ale vlastně nemusí nic dělat. Tak možná i to je jeden z důvodů, proč potom nerecidivují. Takže opravdu nejčastěji je to řešené odklonem, a k tomu výchovná opatření jako SPČ, program nebo zákaz užívání návykových látek. V některých případech ten dohled.

13) Je mediace využívána v rámci přípravného řízení?

Odpověď: Musím říct, že v případech, kde je oběť, nějaký poškozený, a náhrada škody, nebo nějaké téma k řešení, tak jí vždycky nabízíme. Ale ne vždycky s ní souhlasí pachatel, a ještě častěji o ní nemá zájem poškozený. Buď třeba proto, že už ta věc byla vyřešená, stačil mu omluvný dopis nebo nemá zájem přijít nebo je zdaleka. Takže tyhle různé věci tam hrajou roli. Zase na druhou stranu, já je do toho nějak netlačím. Snažím se, ideální je, když na to mám víc času, a snažím se pracovat minimálně s tím pachatelem, někdy i s tím poškozeným, jakoby je na to trošku připravím a pak to většinou bývá hezký. Takže mám moc pěkný případ, kdy šlo o ukradení kola, které bylo ale nakonec vrácené, takže tam nešlo o peníze, o náhradu škody, ale byl tam pěkný prostor na omluvu. Poškozená byla velmi spolupracující a velmi restorativně naladěná, což je vždycky výhoda. Pak jsem měla taky hezkou mediaci, kde byl poškozený zahradník, a dvě pachatelky mu poničily auto klíčky, a ten zahradník nechtěl náhradu škody v penězích, ale chtěl, aby si to odpracovali u něj v tom zahradnictví. To jsou ty hezké mediace za odměnu. Jinak jsem měla v poslední době případy, kdy není ta oběť. Jinak byl případ s křivým obviněním, kde mediace proběhla. Pachatelka měla možnost vyslechnout si příběh toho původně obviněného pachatele ze znásilnění, takže to bylo i hodně emočně náročný. Hodně kapesníků, hodně slz. Ale dopadlo to dobře, ona se omluvila a on omluvu přijal.

Otázka: Takže jste nastavená tak, že je dobře, když mediace proběhne?

Odpověď: Jo určitě, ale musím cítit, že je to dobrý. Asi bych po těch zkušenostech, co mám, nepustila do mediace někoho, kdo je nastavenější spíše než na mediaci, tak na konfrontaci. Spíše se snažím pracovat v tom smyslu, že je tam prostor pro omluvu. Že vždycky ta osobní omluva je lepší, než ta písemná. Že je tam i možnost domluvit se na náhradě škody. Poškozený taky slyší důvody, které vedly k páchaní trestného činu, tak část té škody odpustí nebo se domluví nějaké jiné plnění než peníze. Nebo někomu stačí jen přijmout omluvu.

14) Spatřujete v nějakém opatření určitý limit při jeho plnění?

Odpověď: Já třeba nějaký limity vidím, když už s tím klientem pracuju, tak řeším tu aktuální situaci. Nebudu navrhovat klientovi program, když bydlí na druhém konci okresu. Ale výhoda FLASHe je teda, že se platí cestovný, takže limit není finanční stránka rodiny. Ale limitem může být ten čas, že ten program trvá dvě hodiny týdně. Takže když mám klienta z Bíteše, studuje v Brně, tak je jasný, že do Žďáru má ten dosah horší. Ale zase SPČ je možné vykonat v místě bydliště, a tomu většinou nic nebrání. Takže spíše tyhle limity spatřuju, a podle toho navrhuju. Takže je to hodně individuální, podle toho, jak se mi to dítě jeví, jaké má možnosti, co už samo zvládlo udělat, jak je na to nastavený, tak podle toho navrhuju. Ale vždycky se snažím navrhovat něco, protože prostá podmínka mi přijde k ničemu.

15) Jsou naopak nějaká opatření, která Vy sama navrhuje, protože je vidíte jako velmi účelné?

Odpověď: To jsou opět tyhle tři nebo možná eventuelně čtyři. Takže SPČ, FLASH, testování čili zákaz užívání návykových látek a případně dohled.

Otázka: Jaké jsou tedy největší výhody Flashe?

Odpověď: No myslím si, že tím jak je ten FLASH nastavený, že velkou výhodou je ta dynamika skupiny. Kdy ty děti mají šanci slyšet navzájem ty příběhy, a potom taky věc, kterou je ten program hodně specifickéj, je ta práce s rodinou jako celkem. Je tam několik setkání s rodinou, nechci říkat, že se jedná o rodinnou terapii, ale jsou to asi čtyři setkání, které vedou rodinní terapeuté. Je to práce s tím celkem, plus část toho programu je individuální, tedy lektor a klient. A mám pocit, že právě to specifikum, že tam jsou tyhle tři roviny, jakože skupina, individuál a rodina, tak že je to právě to, co dělá ten program tak specifickým a z mého pohledu dobrým. To že se tam pracuje v těch třech rovinách.

Otázka: Kolik klientů už tedy programem prošlo?

Odpověď: V tuhle chvíli asi 15 klientů.